

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY**

**SPECIFIKA VÝTVARNÝCH TECHNIK VE VZTAHU
K PSYCHOMOTORICKÉMU VÝVOJI DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Hajžmanová

Specializace v pedagogice, obor Výtvarná výchova a kultura

Vedoucí práce: PhDr. Martina Komzáková, PhD.

PLZEŇ, 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 20. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Martině Komzákové, PhD., za její cenné rady, trpělivý přístup, odborné vedení a čas, který mi věnovala.

Zároveň bych chtěla poděkovat 38. mateřské školce v Plzni na Slovanech, zejména paní ředitelce Ireně Cholinské za to, že mi umožnila provést výzkum, bez kterého by tato práce nemohla vzniknout. Dále děkuji všem ostatním pedagogům v mateřské školce za možnost pracovat na výzkumu.

V neposlední řadě patří velké poděkování mé rodině a blízkým za podporu v průběhu celého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá základními výtvarnými technikami ve vztahu k psychomotorickému vlivu na jedince, který je aktuálně využívá. Jedná se o předškolní děti v mateřské školce. Pro tento výzkum byl vytvořen pohádkový příběh, v němž se prolínají různé úkoly spolu s rozdílnými náročnostmi technik. Hlavním bodem je určení vhodnosti výtvarných technik (jaké techniky zvládla cílová skupina nejlépe a naopak jaké techniky jim dělaly problémy). S tím souvisí i vhodnost úkolů. Teoretická část je věnována informacím, které souvisí s praktickou částí. V praktické části se zabírám analýzou dat získaných během výzkumu v mateřské školce.

Klíčová slova

výtvarné techniky, výtvarné úkoly, předškolní děti, psychomotorika, rychlost práce, náročnost aktivit

Annotation

The bachelor thesis deals with basic art techniques in relation to the psychomotoric influence on the individual children of preschool age in kindergarten. For this purpose, a fairytale story has been created. Based on this story, different tasks and different art techniques are used. The main part is to determine the suitability of art techniques. The decision is based on the performance of children in individual tasks. The theoretical part contains information about the practical part. In the practical part, I analyze the data obtained during the research at kindergarten.

Keywords

art techniques, art tasks, preschool children, psychomotorics, speed of work, complexity of activities

Obsah

Úvod.....	1
Teoretická část.....	2
1. Úvod teoretické části.....	2
2. Vývoj myšlení a řeč.....	2
3. Vývoj psychomotoriky.....	3
3.1 Jemná motorika a triangulace.....	4
3.2 Typy úchopu z hlediska chronologie.....	4
3.3 Pozornost a vnímání.....	6
3.4 Představivost, vůle a motivace.....	7
3.5 Temperament.....	7
4. Vývoj kresby.....	8
4.1 Chronologický vývoj v zobrazování základních námětů.....	9
4.2 Téma postavy.....	10
5. Výběr technik pro cílovou skupinu.....	10
5.1 Výtvarné techniky užívané v průběhu výzkumu.....	11
Praktická část.....	13
1. Vznik a průběh projektu.....	13
2. Metoda sběru dat.....	15
2.1 Postavení ve výzkumu.....	16
2.2 Výtvarný námět.....	16
3. Převedení technik.....	17
4. Techniky z hlediska jemné motoriky a tvorby.....	18
4.1 Dominantnost ruky a oka.....	19
4.2 Úchopy.....	19
4.3 Přítlak.....	28
4.4 Přetahy.....	29
4.5 Pečlivost vybarvení.....	31
4.6 Grafický typ postavy.....	34
4.7 Rychlost tvorby.....	35
4.8 Náročnost aktivit.....	38
4.9 Dodržení zadání (= úkolu).....	41
5. Techniky z hlediska psychické náročnosti.....	43
6. Vhodnost jednotlivých technik pro cílovou skupinu.....	45
7. Návrh řešení témat a technik.....	49
Závěr.....	51
Resumé.....	52
Seznam použité literatury.....	53
Seznam ilustrací.....	55
Seznam grafů.....	56
Přílohy.....	57
Slovník pojmů.....	57
Charakteristika dětí.....	57
Výtvarný námět.....	59
Obrazová příloha.....	67
Obsah příloženého CD.....	70

Úvod

Ve své bakalářské práci s názvem Specifika výtvarných technik ve vztahu k psychomotorickému vývoji dětí předškolního věku se zaměřuji na výtvarné techniky, u kterých se snažím zjistit jak působí na jedince vzhledem k jeho psychomotorickému vývoji. Zda jsou vhodné či méně vhodné pro výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku.

V teoretické části se zabývám tématy, které souvisí s praktickou částí. Jedná se o vývoj myšlení, psychomotoriky a kresby. Dále se zabývám jemnou motorikou a pozorností. Podrobný rozbor těchto témat je jedním z hlavních cílů práce. Shledávám za důležité vysvětlit základní termíny, kterými se prakticky zabývám a ověřuji je ve výzkumu. Samotný výzkum probíhal v mateřské školce.

Praktická část se týká výzkumné skupiny, vybraných výtvarných technik (kresba, malba, koláž, prostorová tvorba) a jejich zhodnocení vzhledem k vybraným cílům. Techniky rozebírám z hlediska přitlaku, úchopu a přetahu. Dále ověřuji adekvátnost zvolení techniky vzhledem k věku.

Sledovanou skupinu tvoří 15 dětí ve věku 4 až 5 let. Výzkumný vzorek je větší oproti požadavku. Je to proto, abych v praktické části práce mohla hodnotit jednotlivé kategorie. Kdybych pracovala jen se vzorkem 5 až 7 dětí neměla bych u některých úkolů co hodnotit a s kým porovnávat, protože děti ve školce často chyběly. V práci často používám pojmy jako úkol, aktivita, námět, výzkum. Z tohoto důvodu jsem vytvořila slovník pojmů, kde jsou tyto pojmy objasněny.¹

1 viz příloha „Slovník pojmů“ s. 57

Teoretická část

1. Úvod teoretické části

Cílem bakalářské práce je určit vhodnost výtvarných technik. V teoretické části si kladu za cíl popsat základní pojmy, kterými se zabírám v praktické části, a nastínit ty pojmy, které je dobré znát a mít o nich přehled kvůli následnému výzkumu. Jedná se o vývoj myšlení, vývoj psychomotoriky a kresby. Dalšími stěžejními kapitolami, o kterých se zmiňuji je vývoj v zobrazování postavy, jemná motorika, představivost, vůle, motivace a výtvarné techniky.

2. Vývoj myšlení a řeč

„Myšlení představuje vyšší úroveň operování s psychickými obsahy“ (Helus, 2011, s. 109). Myšlení zkoumá a zpracovává informace, se kterými aktivně pracuje. V knize Didaktika výtvarné výchovy I. je zmíněn francouzský psycholog Jean Piaget a jeho tvrzení, „...že vývoj myšlení je postupným vyrovnáváním se jedince s prostředím a změnami v prostředí“ (Hazuková, Šamšula, 1986, s. 53). Tím jak se jedinec vyvíjí, roste i jeho schopnost manipulace s myšlenkami. Zprvu má primitivní myšlení, což souvisí s potřebou základních pudů, později je schopen manipulovat jen s konkrétními předměty. Dále dochází k abstraktnímu způsobu myšlení, myšlenky vyjadřuje slovy, dochází k rozvoji **představivosti (4 – 5 let)**. Teprve na 1. stupni základních škol se objevuje schopnost logického a abstraktního myšlení. Ve starším školním věku dochází k tomu, že dítě dokáže věci vysvětlit, popsat abstraktních pojmy, umí logicky, souvisle a systematicky popisovat věci.

Dle Piageta rozlišujeme vývoj myšlení, dělí jej na (Hazuková, Šamšula, 1986):

- **fáze senzomotorická = smyslově pohybová** (do 2 let)
v této fázi se v kresbě objevují bezobsažné čáranice
- **fáze symbolického myšlení** (2 – 4 roky)
jedná se o předoperační způsob myšlení, v tomto věku vznikají ze čáranic prvotní obrazy, dítě pojmenovává svůj výtvar až po nakreslení
- **fáze názorného (intuitivního) myšlení** (4 – 7 let)
jedná se o předoperační způsob myšlení, v tomto období se v kresbě projevuje naivní realismus
- **fáze konkrétního myšlení** (7 – 12 let)
v tomto období je v kresbě vizuální realismus

- **fáze abstraktního myšlení** (12 let)

jedinec je schopen abstrakce ve svých myšlenkách (to znamená, že je schopen si ve své mysli představovat různé situace a řešit je)

Řeč

O řeči se zmiňuji z důvodu, že byla součástí každé z aktivit. Navíc v jednom z úkolů bylo stěžejním bodem vypravování, tudíž řečové schopnosti jedince. Pod termínem řeč je myšlena „*schopnost člověka vyjádřit členitými zvuky obsah vědomí*“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 519). Řeč může být jak verbální (sdělování ústy, písemné), tak neverbální (gestika, mimika, proxemika, posturologie). Schopnost řeči je důležitá pro poznávání a myšlení (Hartl, Hartlová, 2000).

Myšlení a řeč (neboli jazyk) jsou základem pro poznávání. Myšlení ovlivňuje schopnost řeči a jazykovou vybavenost. Zároveň je myšlení a jazyk ovlivněno prostředím, ve kterém žijeme. „*Jednotlivá slova mohou mít v různých společenstvích trochu jiný význam a mohou být v rámci určitého životního kontextu jinak používána*“ (Vágnerová, 2016, s. 237).

V jednoduchých větách začínají děti mluvit ve 3 letech. Je pro ně důležitý obsah toho, co řeknou, než jakým způsobem (Vágnerová, 2016).

3. Vývoj psychomotoriky

Termín psychomotorika (Hartl, Hartlová, 2000) značí vědomé, cílené pohyby těla, ale i nevědomé ovládání těla (mimika, gestikulace, grimasy, postoje těla). Vzhledem k mému výzkumu se psychomotorika projevuje například ve výtvarném vyjádření způsobem úchopu výtvarné pomůcky. Psychomotriku rozdělují pro přehlednost na 2 části, na psychický a na motorický vývoj.

Motorika neboli celková pohyblivost těla se dále dělí na hrubou a jemnou motoriku. Jemnou motorikou je myšlena motorika rukou (Vágnerová, Valentová, 1992). V práci se budu zabírat zejména vývojem jemné motoriky², který je pro mou praktickou část práce významnější. Předpokládám, že hrubou motoriku mají zdravé 4 až 5leté děti správně vyvinutou a umí s ní zacházet.

Z hlediska **psychické** úrovně je pro správný vývoj dítěte důležitá stimulace, potřeba učení, potřeba citového vztahu, potřeba bezpečí a jistoty, vlastní identity (uvědomění si sebe sama). Potřeba stimulace stejně tak i učení je významná pro rozvoj jedince. Náročnost obou dvou faktorů by měla být vždy adekvátní vzhledem k věku, jinak by mohla být demotivující, dotýčný by se nic nenaučil. Potřeba citového vztahu hraje roli pro správný psychický vývoj, pro psychickou pohodu. Tato potřeba je důležitá po celý náš život (Vágnerová, Valentová, 1992).

² viz kapitola „Jemná motorika a triangulace“ s. 4

V praktické části se psychickou úrovní zabírám vzhledem k motivaci, vůli a představivosti. Snažím se zjistit, co mohlo mít vliv na motivaci cílové skupiny. Předpokládám, že největší vliv na ní bude mít námět s technikou, jelikož nová technika je pro každého většinou zajímavější než ta, kterou už zná. Zároveň technika tvorby může dle mě ovlivnit jemnou motoriku. Malé děti si mohou rozvíjet naučenou jemnou motoriku či ji zdokonalovat pod dohledem dospělé osoby.

3.1 Jemná motorika a triangulace

Z hlediska úchopu čerpám v rámci celé kapitoly z internetové stránky (grafomotorika.eu, 2000). Cílem této kapitoly je nahlédnout na jemnou motoriku, vzhledem k výtvarným technikám, jelikož v praktické části z ní budu vycházet. Ověřím si, zda způsob zvládnutí/nezvládnutí úchopu ovlivňuje kvalitu práce z hlediska přítlaku a přetahu. Vzhledem k jemné motorice se zabývám zejména úchopem výtvarné pomůcky, přítlakem a přetahy.

Přítlakem je myšlena síla, kterou jedinec vyvíjí pomocí ruky na výtvarnou pomůcku. Úchopem mám na mysli způsob držení výtvarné pomůcky. Úchop, stejně tak i přítlak a přetahy jsem si rozdělila do kategorií, dle kterých jsem řadila jednotlivé výtvary.³ Úchop rozdělují za prvé z hlediska výšky na nesprávný = nízký/vysoký a na správný = držení 2 až 3 cm od hrotu psacího náčiní. Za druhé způsob úchopu rozdělují na správný = špetkový, nesprávný = hrstičkový/dlaňový/klarinetový/klíšťkový a s vysoko položeným ukazováčkem. Výsledky této kategorizace nalezneme přehledně v grafech v praktické části. Tyto grafy mi spolu s dalšími pomohly určit, k čemu by se z hlediska rozvoje, měly v cílové skupině více věnovat.

Z **hlediska motorického vývoje** považuji za zásadní (s ohledem na praktickou část) sepsat vývoj motoriky rukou. Pro tento termín je stěžejní úchop laicky řečeno schopnost držet něco v ruce. Ten umožňuje interakci a poznávání okolního prostředí. Prostřednictvím vývoje motoriky spolu s rozvojem vnímání, lépe řečeno sensorických procesů (= zrak, sluch, čich, chuť, kožní vnímání) získávají děti přehled o prostředí, ve kterém se nachází. Úchop začíná v 6. měsíci věku. Do té doby jde jen o náhodné uchopování předmětů.

3.2 Typy úchopu z hlediska chronologie

V této podkapitole používám jako zdroj informací stránku, jenž se zabývá grafomotorikou (grafomotorika.eu, 2000).

- **kojenec** (6t – 1,5 roku): dlaňový úchop, uchopení předmětu dlaní bez použití palce
- **batole** (1,5 – 3 roky): klíšťkový úchop, jedinec používá jen palec a ukazovák k úchopu předmětu, dlaňový úchop, již s použitím palce, pohyby však nejsou plynulé, v součinnosti, jemná motorika není ještě vyvinuta, tento typ držení tužky napomáhá tomu, že si dítě není

3 viz kapitola „Převodění technik“ s. 17

schopno uvědomit, kam až může kreslit. Nemá přehled o tom, kde papír končí. Často kreslí i mimo prostor k tomu určený.

- **předškolní věk** (3 – 6 let): hrstičkový úchop (2 – 4 roky), uchopení psacího náčiní pomocí palce, ukazováku, prostředníku a prsteník podpírá, v tomto věku si dítě vyhrazuje svou dominantní ruku, špetkový úchop (4 až 5 leté dítě): tužku jedinec drží pomocí palce a ukazováku, prostředník podpírá.

Shrnutí jemné motoriky vzhledem ke kresebnému vývoji

V celém shrnutí čerpám z knihy Čáry, klikyháky, paňáci a auta (Uždil, 2002). Když dítě začíná kreslit, vychází pohyb při kreslení z ramenního kloubu. To znamená, že jedinec pohybuje celou paží, avšak zápěstí je nehybné. Tužku drží v dlani (dlaňový způsob uchopování). Toto probíhá přibližně ve 2 letech.

Poté, co dítě dokáže ovládnout pohyb vycházející z ramenního kloubu dochází k tomu, že je schopno pohybovat zápěstím. Vznikají první nepravidelné kruhy, ovály, ulity. Tužku drží stále v dlani a nezvedá ji z papíru. Díky tomu není schopno korigovat to, co nakreslí. Nemůže měnit směr, časté jsou i přetahy mimo papír. Až později začíná vědomě zvedat ruku z papíru. V té době je dítě stále ve stádiu nezobrazujících čaranic.

Ve 3 letech vznikají první čaranice, které jsou předmětné. Tato předmětnost vzniká během tvorby, nebo po ní. Dítě kresbu pojmenuje dle své představivosti až ve výsledné fázi, kdy je hotová (např. dítě chce nakreslit sluníčko, ale nakonec řekne, že je to stromeček). Důvodem je podobnost, sluníčko se stejně jako strom skládá z kolečka a z čar (kolečko je koruna a čáry mohou být větve či kmen). Na základě své zkušenosti vidí něco v něčem (ve svém výtvoru).

Později se výsledek nezakládá na náhodě, dítě kreslí téma, které si předem zvolí (3 – 4 roky).

Triangulace oko, mozek, ruka

Triangulace oka, mozku a rukou je důležitá pro poznávání světa. Zrak se rozvíjí až po narození. Dítěti se během tohoto časového úseku vyvíjí schopnost vnímat barvy a pohybující se podněty (již ve 2 měsících věku je jedinec schopný zachytit hýbající se objekt), dokáže ostřit předměty a vnímat prostor (Vágnerová, 2005).

S rozvojem zraku souvisí i rozvoj motoriky, postupně dochází k rozvinutí jemné motoriky rukou⁴, k rozvoji poznávání a paměti. Nejprve se vyvíjí implicitní paměť založená na vzpomínkách, které si děti nevědomě vybavují, ale zejména na naučených dovednostech.

⁴ viz typy úchopu dle chronologie s. 4

Později se objevuje explicitní paměť, jejíž vznik závisí na rozvoji mozku. Dítě už dokáže o uchovaných zážitcích povídat. Tato paměť je založená na vzpomínkách, uvědoměném hledání v paměti (Vágnerová, 2005).

3.3 Pozornost a vnímání

Pozornost a vnímání jsou dva faktory, které jsou na sobě závislé. Zda a jakým způsobem bude jedinec vnímat podnět souvisí s tím, jak je schopen udržet pozornost.

Pozornost

Předškolní děti nedokáží dlouhodobě udržet pozornost. Jejich pozornost je krátkodobá, těkavá, nesoustředěná. Nejvíce se to týká 2 až 3 letých dětí. Děti často přesouvají pozornost na nezvyklé prvky. Nejsou schopny se delší dobu soustředit na jednu věc. Čím jsou starší, tím se zvětšuje intenzita a délka pozornosti. *„Rozvoj pozornosti souvisí s CNS a schopností tlumit a diferencovat reakce na různé podněty. V předškolním věku lze pozorovat i počátky úmyslné pozornosti, např. ve hře“* (Vágnerová, Valentová, 1992, s. 62).

Vnímání⁵

- **2 roky:** Jedinec vnímá podnět jako celek nebo jako část celku. Vybere si jeden zajímavý prvek (detail) a na nic víc se už nesoustředí (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010). Aby dítě bylo schopno vnímat a udržet pozornost je třeba jej zaujmout. K tomu využíváme gesta, otázky, intonaci, mimiku, názorné ukázky.
- **3 roky:** Jedinec se soustředí na podnět, s nímž může sám hýbat, ohmatávat jej, ověřovat si na něm svoje zkušenosti, sám si jej vybírá. *„Dává přednost barvě před tvarem“* (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010, s. 139).
- **4 – 6 let:** V tomto období jedinec sledovaný podnět vnímá jako celek, už ne jako část celku (detail). Těch si všímá opět až později. Důraz klade na výrazné barvy a tvary (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

5 Průběh vnímání z hlediska chronologie.

3.4 Představivost, vůle a motivace

Představivost

Představa je „*obsah vědomí, vybavený či přepracovaný minulý zážitek a vjem*“ (Hartl, Hartová, 2000, s. 463). Máme různé typy představ – zrakové (př. fotografie, obrázky), pohybové (př. tanec), sluchové (př. zvuky, pohádky, příběhy).

Představivost je schopnost vybavit si z paměti věci, které nejsou momentálně vnímány. Mimo představivost, která se zakládá na vybavování si věcí dříve vnímaných existuje **představivost fantazijní**. Člověk si dříve vnímané přetváří, transformuje do nereálných souvislostí či podob. Takto vznikají fantazie (Helus, 2011). Jak představivost založená na paměti (reprodukcí dříve vnímaného), tak i fantazijní představivost je důležitým faktorem pro schopnost jedince tvořit.

Vůle

Vůle je vymezena „*...jako záměrné, cílevědomé úsilí směřující k dosažení vědomě vytyčeného cíle, vlastní jen člověku*“ (Hartl, Hartová, 2000, s. 667). Tedy je to schopnost vytrvat pro dosažení stanoveného cíle.

Motivace

„*Motivy jsou faktory, které aktivizují lidské chování, zaměřují je na určitý cíl a v tomto směru je udržují po určitou dobu. Takto navozené jednání směřuje k uspokojení určité potřeby. Motivace bývá spojena s emočním prožitkem, který slouží jako signál určité potřeby, jako prostředek hodnocení aktuálního stavu či situace, a stimuluje jednání, zaměřené na její uspokojení*“ (Vágnerová, 2005, s. 168).

Motivace jedince může být buď vnitřní nebo vnější. Vnitřní motivace je potřeba jedince, která jej stimuluje k aktivitě. Vnější motivace je taková, která nevychází od jedince, ale z okolního prostředí. Pro mojí skupinu byla vnější motivací pohádka, popřípadně i zvolená technika. Tato motivace je vedla k tomu, aby něco dělaly.⁶

3.5 Temperament

Temperament je vlastnost člověka, která je vrozená a ovlivňuje způsob chování a prožívání jedince. Avšak z části je ovlivnitelný prostředím, ve kterém se aktuálně vyskytujeme (sociální, rodinné, kulturní). „*Temperament byl oblíbeným kritériem rozlišování různých lidských typů. Nejstarší typologii, založenou na vzájemné vázanosti převahy určité tělesné tekutiny a temperamentového projevu, vytvořili již staří Řekové*“ (Vágnerová, 2005, s. 227).

⁶ Celý odstavec vychází z knihy M. Vágnerové (Vágnerová, 2016).

„J. Uždil (*Výtvarný projev a výchova*, SPN Praha 1976) uvádí jako nesporné dělení na 2 základní typy: extravertní a introvertní (extravertní inklinace převládá u chlapců, introvertní je nepatrně větší u dívek). Zdůrazňuje přitom, že jen vzácně se lze setkat s vyloženými, čistými typy“ (Hazuková, Šamšula, 1986, s. 67). Výše zmiňovaný odstavec od pana J. Uždila si ověřím i u své výzkumné skupiny.

Pojmy extraverze a introverze (= základní dimenze osobnosti) „...zavedl do psychologické teorie švýcarský psycholog a představitel analytické psychologie C. G. Jung“ (Vágnerová, 2005, s. 230).

Extroverze se dále dělí na typy cholerik a sangvinik. Vlastnosti těchto dvou typů (dohromady) jsou⁷: např. neklidnost, vzrušivost, agresivita, aktivnost, optimismus, vůdcovství, společenská, komunikativnost, otevřenost, živost, aktivnost, bezstarostnost a přizpůsobivost (= adaptabilita).

Introverze se dále rozděluje na flegmatika a na melancholika, kteří se vyznačují těmito charakteristickými rysy: např. pasivnost, klidnost, tichost, pečlivost, spolehlivost, přemýšlivost, rezervovanost, uzavřenost, nepřizpůsobivost, nespolečenská a náladovost.⁸

Ve své praktické části bych chtěla ověřit možný vliv temperamentu na rychlost a na pečlivost tvorby.

4. Vývoj kresby

V jednotlivých podkapitolách patřících pod kapitolu „Vývoj kresby“ se věnuji vizuálním projevům jedince. V této části textu uvádím chronologický vývoj kresby dítěte od prvotních bezpředmětných čáranic až po konkrétní kresebné projevy. Končím předškolním a mladším školním věkem, jelikož tento věk odpovídá výzkumné skupině.

Chronologický vývoj kresebného projevu:

- **čáranice** (2 roky)

Prvotní výtvarnou aktivitou dítěte jsou otisky. Vlastně jakákoliv stopa, kterou dítě vytvoří samo od sebe a opakuje ji proto, že jej zaujala. Jedná se o stádium čáranic. To znamená, že dítě kreslí, ale bez obsahu. Důležitější než výsledek práce (co jedinec kreslí) je proces tvorby (Uždil, 2002). Velký význam samotnému procesu tvorby oproti výsledné práci přikládá i artefietika či arteterapie. Mnohdy i my, když si kreslíme, malujeme či tvoříme jen tak pro radost, pro uvolnění nebo pro odreagování z každodenního života. V tomto období se začíná utvářet představivost. Její utváření souvisí s tím, že dítě začíná reagovat na věci, které jej obklopují (Hazuková, Šamšula, 2005).

⁷ Temperamentové typy cholerik a sangvinik shrnuji pod jeden typ - extroverzi. Důvodem je, že na tak podrobné rozlišení dětí jsem během výzkumu nepřišla a také se asi často prolínají a je těžké je určit.

⁸ Shrnutý dohromady rys flegmatika a cholera pod introverzi (ze stejného důvodu jako u extroverze).

- **první obrazy = obsažné čáranice (2 – 3 roky)**

Ve 2 letech začíná dítě pojmenovávat obrázky. Nepředmětným čáranicím dává název dle toho, co v nich vidí (postava, dům, strom). Z toho vyplývá, že dítě dává název obrázkům až po samotném procesu tvorby. Jedná se o počátek tvorby za určitým záměrem.

Výtvor dítěte je propojen s jeho představivostí (Hazuková, Šamšula, 1986).

- **grafický typ zobrazení = naivní realismus (4 – 7 let)**

V tomto období dochází k ustálení grafických typů zobrazování. Dítě se naučí základní schémata, která používá opakovaně při kresbě stejných, ale i odlišných typů zobrazení. Dítě nekreslí co vidí, ale co je pro něho důležité. V naivním realismu se objevují i prvky transparentnosti (průhlednosti). To znamená, že dítě kreslí i to, co není vidět, jelikož je to pro něho důležité (např. oblečená postava, ale „prosvítá“ jí pupík/ je vidět miminko uvnitř břicha), (Hazuková, Šamšula, 1986).

- **vizuální realismus (7, 8 rok – 12 let)**

Toto období je typické pro předškolní a mladší školní děti, dochází k napodobování viděné skutečnosti. Začíná snaha o vyobrazení vztahů mezi postavami (postavy naproti sobě, drží se za ruce) a zároveň vyobrazují prvně figury v pohybu.

4.1 Chronologický vývoj v zobrazování základních námětů

Celá tato kapitola vychází z knihy od Jaromíra Uždila (Uždil, 2002). Výtvarná stránka se v dětství odvíjí od jednoho grafického typu, který se postupně rozvíjí (např. jedinec se naučí kreslit kruh, z kruhu čtverec a následně ze čtverce trojúhelník. Nebo z kruhu se naučí kreslit sluníčko/strom/kytku/hlavu. Hlavu člověka pak použije i jako hlavu zvířete, jen přidá uši apod.)

Téma lidské postavy se objevuje jako první v podobě hlavonožce, poté panáci a postavy. Se vznikem postav se objevují polidštěná zvířata. Tyto zvířata mají lidský obličej, ke kterému jsou přidány charakteristické atributy daného zvířete (např. králík – velké uši, kočka – vousy a uši). Typická kresba zvířete vypadá tak, že nohy jsou zředu, tělo je položeno na šířku a je z profilu (probíhá mezi 5 – 6 rokem).

Zároveň se v kresbě objevují první domy se základními atributy a stromy. Strom stejně jako postava prochází postupným zdokonalováním, propracováváním. Nejprve strom znázorňuje jen vodorovná linka s horizontálními liniemi nebo vodorovná linka s kruhem. Až později se začínají horizontální linky naklánět, rozlišují se větve, jehličnany, listnaté stromy. Mezi nejčastěji vyobrazované náměty patří postava a dopravní prostředky.

4.2 Téma postavy

Základním zdrojem pro tuto kapitolu je (Uždil, 2002). Chronologickým vývojem zobrazení postavy se ve své práci zabírám proto, že téma postavy je součástí stéměř každého námětu úkolů, které děti dělaly (v praktické části hodnotím postavy z hlediska adekvátnosti k věku).

- **hlavonožec** (3 – 4 roky)

Je prvním pokusem o vyjádření postavy. Důraz kladen na hlavu, oči a nohy, které splývají s rukama. Postupně do obličejové části k očím přibývají i ústa a nos. Nohy (i ruce) jsou napojeny přímo na hlavu. Hlavonožci časem přibývá břicho, které je ve většině případech vzhledem k hlavě neproporcionální.

- **paňák** (3 – 6 let)

Zjednodušená kresba postavy, není tolik členitá. Stále je bez krku, paže jsou nasazeny k hlavě nebo k pasu. Objevují se již vlasy a trup. Trup nebývá z počátku zřetelně oddělen od nohou. Později když se oddělí je oproti hlavě v disproporci. Je menší, ale může tomu být i naopak.

- **postava** (5 – 6 let)

Děti již nasazují ruce k ramenům, nechybí vlasy, avšak nerozlišují mezi pohlavím. Později kreslí postavám typicky ženské a mužské oblečení. V 6 letech vytváří obrys končetin, už se nejedná jen o linie.

Shrnutí: Zprvu dítě kreslí pouhé nepředmětné čáranice (= kruhy, spirály, čáry, tečky), poté začne tyto tvary pojmenovávat dle toho, co v nich vidí. Až pak následuje fáze, kdy dítě tvoří za určitým záměrem. Jako první se v dětských kresbách objevují ty předměty, které dítě denně obklopují a zároveň jsou neměnné. Jedná se o člověka, stromy, domy, slunce, dopravní prostředky, zvířata. (Uždil, 2002)

5. Výběr technik pro cílovou skupinu

Technika, stejně tak i námět, na který děti tvořily byl zvolen předem, bez znalosti konkrétní cílové skupiny. Tudiž jsem nemohla být ovlivněná tím, jak děti v této skupině tvoří. Stejně tak i výběr dětí byl náhodný.

K sepsanému námětu, jsem se snažila zvolit takové techniky a úkoly, které by byly vzhledem k věku přiměřené (4 – 5 leté děti by je měly ve většině případech zvládnout). Avšak nebylo stěžejní, aby všichni všechny techniky/úkoly zvládly, jelikož nezvládnutí nám ukáže vhodnost/nevhodnost techniky/úkolů.

Postupně docházelo k zvyšování náročnosti techniky, ale i úkolu. Postupné ztěžování mělo ukázat, jaké techniky/úkoly jsou pro danou skupinu ještě zvládnutelné (vhodné), přiměřené věku a jaké jsou pro ně zcela nevhodné.⁹ Předpokládala jsem, že ne všechny děti zvládnou všechny úkoly.

Mezi tradiční techniku, kterou používáme na začátku výtvarného vyjadřování patří kresba. Malé děti, které teprve začínají s tvořením (čárají) pracují s tužkou jako s prvotním výtvarným materiálem. Proto jsem tuto techniku zvolila jako první během tvorby, jelikož ji ze všech technik shledávám nejméně náročnou. Mezi další základní techniky užívané v mateřské školce patří kromě kresby malba a lepení. Méně už stříhání (obrázky jsou předem vystříhané a děti je jen nalepí a dotvoří).

5.1 Výtvarné techniky užívané v průběhu výzkumu

Pro tvorbu jsem se rozhodla zvolit 4 základní techniky (kresbu, malbu, koláž a prostorovou tvorbu), jelikož se jedná o techniky užívané na školách při výtvarné výchově. V některých úkolech se prolínají 2 techniky (kresba a koláž, malba a koláž).

Každá technika měla důraz na jiný aspekt rozvoje jedince, jednotlivé techniky jsou níže řazeny dle obecného hlediska náročnosti (od nejméně náročné po nejvíce). Na zpracování úkolu měla vliv technika.

Vhodnost výtvarné techniky lze určit pomocí motoriky (pohyb, přítlak, úchop), sensorického vnímání, emoce, aktivizace (vůle, emoce) a mentálního zpracování informací (pozornost, paměť, představivost a rozhodování), (Bc. Stanková, 2016).

Osobně jsem se ve své práci rozhodla pro vyhodnocení vhodnosti, zátěže výtvarné techniky s ohlédnutím na motoriku jedince (přítlak, úchop, přetah, dominanci ruky a oka), pečlivost, temperament, motivaci, rychlost tvorby, dodržení zadání, pozornost, rozhodování a emoce. Ne všechny výše zmíněné pojmy jsou však detailně rozebrány pod samostatným titulkem v praktické části, jelikož u některých jevů se nevyskytovaly odchylky, které by bylo třeba podrobně rozebrat. K vyhodnocení a k rozboru vlivu výtvarné techniky jsem použila reflektivní bilance, které mi umožnily i s odstupem času hodnotit jednotlivá díla.

Kresba

Ve své práci jsem použila autorskou kresbu na zadané téma (kresba dle vlastní představivosti). Důraz je kladen na dodržení úkolu, autorské vyobrazení, přesnost při vybarvení, pečlivost (práce s linií či s plochou), úchop, přítlak a přetah. Z hlediska přetahu sleduji přesnost při vybarvování, v jakém množství se vyskytují přetahy u jedince vzhledem ke skupině.

9 viz kapitola „Vhodnost jednotlivých výtvarných technik pro cílovou skupinu“ s. 45

Malba

Autorská malba na zadané téma s důrazem na vlastní představivost a na dodržení úkolu, autorské ztvárnění, větší náročnost na jedince než u kresby.

Náročnost techniky spočívá v tom, že malba je oproti kresbě složitější na postup (musíme mít čistou vodu, pečlivě vypraný štětec a krouživým pohybem nabírat barvu, štětec by měl být stále vlhký). Přesnost malby nebyla pro mou skupinu důležitá vzhledem ke zvolenému úkolu (Stanková, 2016).

Koláž

Dvojměrná technika, práce na zadané téma spojená s důrazem na přesnost vystřihování a lepení a přitlak. Přesnost stříhání a lepení vztahují ke kresbě pod termín přetahy.

stříhání: „Při stříhání se klient soustřeďuje především na přesnost stříhu. Pokud nedokáže jedinec nůžkami přesně kopírovat tvar, který má vystřihnout, lze to považovat za stejný jev, ke kterému dochází při přetahování pastelkou“ (Čížková, 2016, s. 46). Správný přitlak znamená, že jedinec dokáže vyvinout adekvátní sílu na nůžky tak, aby nedocházelo k trhání papíru a kostrbatému vystřížení objektu. K tomu dochází pokud je přitlak slabý. „Při stříhání je nutné vyvinout určitou sílu, aby nůžky vytvořily na části papíru stopu. V případě, že by klient žádnou sílu nepoužil, nemohl by nic vystřihnout“ (Čížková, 2016, s. 46).

lepení: Přesnost lepení znamená, že jedinec se snaží dodržet tvar objektu při nanášení lepidla a nenanáší lepidlo mimo objekt. „Přitlak je zapojen při nanášení lepidla i při samotném lepení, není však tak silově náročný jako přitlak u kresby“ (Čížková, 2016, s. 38).

Kombinace koláže s malbou/ kresbou

Středně náročné na zvládnutí, z hlediska propojení dvou technik (malba a lepení/kresba a lepení) a zdatnosti uchopit zadaný úkol.¹⁰ Sleduji schopnost správně nalepit, autorskou malbu a kresbu. Ohledně malby, kresby a lepení sleduji ty samé jevy, které jsem zmínila výše.

Prostorová tvorba

Nejsložitější z hlediska trojrozměrné práce. Ačkoliv je prostorová tvorba stejně jako všechny jiné techniky na zadané téma, je složitější úkoly uchopit. Zejména z hlediska představivosti. Důraz je kladen na autorské vyobrazení a dodržení zadání.

¹⁰ Píši o propojení dvou technik, jelikož ani u jednoho z dvou úkolů změřených na koláž (2. úkol a 9. úkol) děti nepoužívaly nůžky. Z toho důvodu technika stříhání chybí.

Praktická část

V praktické části bakalářské práce se zaměřuji na podrobný rozbor dat, které jsem nashromáždila v průběhu své práce s dětmi (popis a vyhodnocení dat).

V úvodu bych chtěla poznamenat, že výzkumný vzorek tvoří 15 dětí namísto původních 5 až 7.¹¹ Pokud bych pracovala jen se vzorkem 5 dětí neměla bych mnohdy u některých úkolů co hodnotit, a s kým porovnávat, protože děti ve školce často chyběly.¹² Z tohoto důvodu je vzorek dětí v kvalitativním výzkumu větší oproti původnímu požadavku.

Díky absenci se také liší počty dětí, s kterými pracuji v tabulkách. Pokud se v tabulce liší počet dětí od skutečného počtu dětí, které pracovaly, je to ve většině případech proto, že s tabulkou pracuji dále a porovnávám ji s jinou. Z toho důvodu potřebuji mít vždy stejný počet dětí.

1. Vznik a průběh projektu

V této kapitole se zmiňuji o tom, jak projekt Specifika výtvarných technik ve vztahu k psychomotorickému vývoji dětí předškolního věku vznikal, dále uvádím místo a délku trvání, představuji zkoumaný vzorek dětí.¹³

„*Psychomotoriku Hartl (2009) definuje jako souhrn pohybových projevů člověka, které mohou i nemusí být ovlivněné vůlí, a které odrážejí psychický stav*“ (Stanková, 2016, s. 29). Z hlediska motoriky se zaobírám úchopy a přitlaky, tudíž jemnou motorikou.

Dále se věnuji rozboru a popisu jednotlivých aktivit (např. zda znázornění kontextu je ovlivněno zadáním úkolu, tzn. jestli má na kvalitu zpracování vliv složitost či jednoduchost zadání úkolu. Jaké techniky byly nejnáročnější/nejjednodušší, s čím souvisí rychlost tvorby, dodržení zadání).

Vznik projektu

Před samotným výzkumem bylo potřeba vytvořit náměty pro jednotlivá setkání tak, aby se daly použít základní výtvarné techniky, které by se navzájem střídaly a zároveň, aby se postupně navyšovala náročnost. Jelikož se jednalo o skupinu dětí v mateřské škole, jevílo se jako nejúčinnější pro tvorbu vytvoření příběhu. Velmi často nemají malé děti s některými věcmi osobní zkušenost, nedokáží proto zadaný úkol uchopit. Je proto třeba úkol podpořit příběhem, ve kterém si samo najde něco, co zná ze své osobní zkušenosti (Toužimská, 2017).

11 viz příloha „Charakteristika výzkumného vzorku“ - krátká informace o dětech od s. 57

12 viz příloha – tabulka „Rychlost tvorby“, je zde vidět kolik dětí se účastnilo jednotlivých aktivit s. 68

13 Body, které se nenachází v podkapitolách naleznete v příloze. Představení výzkumu je v příloze pod názvem „Výtvarný námět – pohádka“, představení výzkumného vzorku pod názvem „Charakteristika výzkumného vzorku“.

Místo projektu a průběh

V průběhu dvou týdnů (10 dní) jsem spolupracovala s 38. mateřskou školou v Plzni na Slovanech. Výtvarná činnost probíhala soustavně každý den. Do zařízení jsem přicházela vždy okolo 8. až půl 9. a odcházela jsem v půl 11., místy i v 11.00 hodin. S výtvarnou činností jsem začínala kolem půl 10. Denně jsem ve školce strávila přibližně 2 až 3 hodiny a sledovala chování dětí, sepisovala si jejich základní charakteristiky (kdo se s kým baví, jakou činnost mají nejraději, jakou ruku používají nejčastěji). Samotná výtvarná činnost trvala v průměru 15 minut, oproti předpokládaným 30 minutám.

Původně jsem chtěla říct pohádku a následně výstižně zadat úkoly. Záhy jsem však zjistila, že takto malé děti nejsou schopny udržet dlouhodobě pozornost a nestačí jim, aby se příběh jen přeříkal. Bylo třeba, aby příběh měl nějaký zajímavý prvek (gesta, citoslovce, otázky, intonace). Po každém zadání úkolu jsem se musela ujistit, že skupina všemu rozumí, kladla jsem jim proto otázky. Někdy jsem se musela ptát i v průběhu vyprávění pohádky, z důvodu udržení pozornosti.

Po každém setkání jsem sepisovala reflektivní bilance, které mi pomáhaly při zhotovování otevřeného kódování. Pomocí otevřeného kódování jsem došla k zobecnění získaných dat, které pak bylo možno zaznamenat do tabulek. Výsledkem je, že jsem nasbírala dostatečné množství dat pro splnění stanovených cílů.

Projekt byl rozdělen na 3 části:

- **úvodní:** Zahrnovala část vedenou paní učitelkou a část realizovanou mnou. Před samotnou výtvarnou aktivitou paní učitelka realizovala s dětmi prstová cvičení. Poté jsem výzkumnou skupinu seznámila s námětem a technikou. Odvyprávěla jsem část příběhu a následně se ujistila, zda všemu rozumí.
- **vlastní tvorba:** Zahrnovala samostatnou tvůrčí práci na zadání. Každá z aktivit trvala odlišnou dobu v závislosti na složitosti, zaujetí, novosti. Poté, co jedinec dotvořil, mohl si jít hrát.
- **závěrečná část:** Obsahovala odpovědi na mnou kladené otázky vzhledem k realizované práci.

Tvorba

Do samotné tvorby jsem nikdy nemusela nikomu fyzicky zasahovat, nebylo to ani účelem. Záleželo na dětech, jak se úkolu chopily. Pokud si nevěděl někdo s úkolem rady, což bylo jen výjimečně, byl mu znova vysvětlen. Chtěla jsem, aby případně vzniklou překážku, která jim brání v tvorbě, překonaly samy. Zajímalo mě, jakým způsobem se úkolu chopí. Zda práci odbydou, nebo si ji zjednoduší apod.

Cílem bylo zjistit, jak se dokáží s postupným zvyšováním nároků vyrovnat. Čas na práci měly dostatečný. Sice jsem stanovila přibližnou dobu tvorby, ale ta nebyla téměř nikdy přesažena. Ve většině případech pracovaly rychleji oproti předpokladu.

2. Metoda sběru dat

Použila jsem jak metodu kvalitativního principu zkoumání, tak i metodu akčního výzkumu. Z hlediska kvalitativního zkoumání byla data získávána prostřednictvím pozorování, osobními poznámkami a fotodokumentací. Kromě zúčastněného pozorování, kdy jsem se přímo účastnila dění ve skupině jsem použila i metodu nezúčastněného pozorování.

Během každého setkání jsem si sepisovala poznámky ohledně tvorby a způsobu chování, které jsem následně sepsala do reflektivních bilancí a rozebrala vzniklé výtvary. Následující části jsou inspirovány diplomovou prací s názvem „Výtvarné etudy s principem art-therapy u dlouhodobě hospitalizovaných pacientů“ (Grimmová, 2013).

Nezúčastněné pozorování

Před samotným výzkumem jsem navštívila dvakrát vybranou mateřskou školku a sledovala průběh dne ve školce a chování dětí z důvodu, aby si na mě navykly, a abych věděla, co mohu očekávat.

Zúčastněné pozorování

Důležité pro to, aby tento typ pozorování mezi výzkumníkem a sledovanou skupinou správně fungoval je pozitivní navázání kontaktu. Do kolektivu dětí jsem se začlenila tak, že jsem byla na stejné úrovni s nimi (hrála jsem si s nimi, povídala si). Výtvarné úkoly jsem jim zadávala sama, a přitom jsem si sepisovala poznámky.

Akční výzkum

Při práci s dětmi bylo potřeba být flexibilní, umět se přizpůsobit překážce. Musela jsem počítat s tím, že ne vždy mi dorazí všechny děti, nebo ne vždy budou chtít všechny děti tvořit. Kvůli tomu jsem musela pečlivě a soustavně sledovat všechny děti. Výsledky tohoto typu výzkumu jsou platné a spolehlivé vždy jen v rámci zkoumaného vzorku osob (nemusí platit pro všechny).

Akční výzkum se skládal ze 4 částí:

- **plánování:** Plánování pohádkového příběhu, způsobu ztvárnění, technik, plánování průběhu jednotlivých dní.
- **akce:** Samostatná výtvarná činnost, sepisování poznámek.
- **vyhodnocení:** Vyhodnocení dílčích prací, zhodnocení tvorby (například zda děti výtvarnou činnost zvládly, nezvládly, z jakého důvodu)

- **reflexe:** Sepsání reflektivních bilancí.

2.1 Postavení ve výzkumu

Zaujímal jsem jak místo pozorovatele, přímého účastníka, tak i realizátora výzkumu. Role jsou zvoleny podle diplomové práce (Grimmová, 2013).

- **role realizátora**

V roli realizátora bylo mým úkolem vytvořit příběh pro tvorbu, zajistit potřebný materiál, a zorganizovat průběh výtvarné činnosti.

- **role pozorovatele**

Z hlediska postavení jako pozorovatele jsem začínala. Před samotným projektem jsem navštívila dvakrát mateřskou školku, abych poznala děti, které budu zkoumat, poznala jejich chování. Jako pozorovatel jsem si zapisovala poznámky v průběhu tvorby.

- **role přímého účastníka**

Přímým účastníkem jsem byla po celou dobu práce. Hrála jsem si s dětmi, pomáhala jim, byla jsem součástí třídy. Účastnila jsem se všech jejich rituálů (např. na začátku dne jdou do kroužku, říkají svá jména a následně, kdo chybí).

2.2 Výtvarný námět¹⁴

Při sepisování námětu (pohádky) výtvarných činností jsem vycházela z předpokladu, že malé děti rády experimentují a neposlouchají. Veškerým aktivitám nevěnují moc času, jelikož neudrží dlouho pozornost. Možnosti experimentování jsem přizpůsobila výtvarné techniky (malba prsty, 3D stavění = prostorová tvorba). Zároveň jsou všechny aktivity vymyšleny tak, aby se daly zvládnout v krátkém časovém úseku a děti dostatečně zaujaly (pohádka).

Před samotným projektem jsem školku navštívila dvakrát. Během jedné z návštěv jsem provedla předvýzkum, který se zabývá otázkou „Jaké pohádky mají děti nejraději?“ (jaké pohádky sledují, jaký večerníček mají nejraději, o čem jim maminka čte). Předvýzkum byl z toho důvodu, abych se připravila na druhý výtvarný úkol, ve kterém se vybírají do koláže obrázky pohádkových bytostí. Na každý úkol z výtvarného námětu bylo vyhrazeno 30 minut, tento čas nebyl vždy naplněn, mnohdy jim na práci stačila kratší doba. Dobu práce ovlivňovalo zaujetí technikou, námětem, úkolem a zejména věk dětí. Takto staré děti moc dlouho pozornost neudrží.

Tvorba výtvarného projektu byla pomocí **tématické a metodické řady**. „*Úkoly jdou za sebou ve výtvarně tématické řadě, tzn. jdou za sebou podle určitého výtvarného hlediska (techniky, námětu, řešeného problému) do relativně uceleného systému*“ (Hazuková, 2011, s. 102).

¹⁴ viz příloha „Výtvarný námět“ od s. 59

Ve své práci jsem se rozhodla pro výtvarnou řadu na základě tématu (námět). Což znamená, že dílčí úkoly jsou provázány jednotným pohádkovým příběhem, v němž hlavní hrdina provází děti všemi výtvarnými činnostmi. Jednotlivé příběhy v pohádce na sebe navazují. Návazností příběhu můžeme z části předpokládat, že aktivita více upoutá, bude výzkumnou skupinu bavit a budou se těšit na další. Zároveň jsem se snažila vytvořit úkoly na základě metodické řady, tzn. seřadila jsem příběh i z hlediska náročnosti jednotlivých technik (např. od nejjednodušší kresby po nejtěžší, kresba je prolnutá ve 2. úkolu s lepením, na což pak v 5. úkolu navazuje složitější typ koláže, kdy je k lepení přidáno stříhání).¹⁵

Dle Hazukové metodickou řadou rozumíme: „seřadíme-li za sebou úkoly vztahující se k tématu výtvarnému problému. Úkoly jsou však řazeny tak, že se náročnost jejich řešení postupně zvyšuje“ (Hazuková, 2011, s. 103).

3. Převedení technik

V kapitole převedení technik se zabývám lepením, kreslením/malováním a stříháním. Jelikož tyto techniky společně hodnotím vzhledem k úchopu, přítlaku a přetahu (v následujících kapitolách) převedla jsem všechna vyjádření na „dvojezměrná“.

Jde hlavně o stříhání, které se řadí do trojrozměrného vyjádření. Dvojezměrným vyjádřením jsou myšleny všechny techniky, které nejsou prostorové, ale jsou plošné, bez lepení. Jde o kreslení a malování.¹⁶

Co je myšleno pod pojmy úchop, přetah a přítlak u jednotlivých výtvarných technik¹⁷

Lepení

- **úchop:** Správný způsob držení lepidla je špetkovým úchopem (palec, ukazovák, prostředník), uprostřed lepidla. Nesprávný pokud lepidlo drží hrstičkovitým úchopem, dlaňovým, ze shora či u konce lepidla. Jako z části správný uvádím pokud má správný úchop, avšak ruka neleží na podložce či není kousek nad, ale je zcela ze shora.
- **přetahy:** Hodnotím výskyt nepřesnosti při lepení lepidla na objekt. Pokud je čtvrtka nebo pracovní prostor olepený od lepidla.
- **přítlak:** Silný přítlak jsem stanovila, pokud při lepení na lepeném objektu byly vidět kousky lepidla, slabý pokud přilepený objekt nedrží.

15 **2.úkol:** téma: „Popletená pohádka“, technika: koláž (lepení) a kresba (autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s. 59, **5.úkol:** téma: „Kouzelníkovy kamarád“, technika: koláž (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

16 U tématu této kapitoly jsem se inspirovala u A. Čížkové (Čížková, 2016), přejala jsem s pozměněním její název (původně Transformace technik), jelikož jsem nevěděla, jak jinak tuto kapitolu pojmenovat. Nakonec mi tento název přijde zcela výstižný. Obsah v práci také používám svým pojetím, neinterpretuji a nepřejímám její text doslovně. Práce mi sloužila pouze jako zdroj inspirace.

17 Ukázky úchopů od s. 20

Kreslení/malování

- **úchop:** Tuto techniku rozděluji z hlediska výšky držení psacího náčiní a způsobu úchopu (špetkový, hrstičkový, klarinetový, s vysoko položeným ukazovákem) na správný, z části správný a nesprávný. Správný úchop je pokud dítě má adekvátní výšku a způsob držení, z části správný pokud je správně alespoň jedna část – buďto výška nebo způsob úchopu. Nesprávný, když nic z toho neodpovídá.
- **přetahy:** Hodnotím četnost a délku přetahu vybarvení od obrysu. Škála je rozdělena na nulový a místy drobný, středně silný a silný výskyt přetahu.
- **přítlak:** Při této technice jsem sledovala sílu, kterou vytvářely na tužku a zároveň sílu linie na papíře. Síla přítlaku může ovlivňovat způsob držení. Níže si platnost tohoto předpokladu na své výzkumné skupině ověřím. Rozlišuji silný, středně silný = správný a slabý typ přítlaku.

Stříhání

- **úchop:** Hodnotím způsob držení nůžek. Správný – nůžky drží palcem v jednom otvoru a ve druhém buďto bříšky ukazováku nebo prostředníku, z části správný – palec a ukazovák/prostředník, jeden z prstů je celý prostrčen otvorem. Nesprávný – namísto ukazováku/prostředníku používá prsteníček, prsty jsou celé prostrčeny otvory.
- **přetahy:** Sílu výskytu sleduji dle toho, jak moc se při stříhání vychylují od obrysu vystřižovaného objektu. Nulový výskyt je pokud dotyčný stříhá přesně dle obrysu, středně silný, když alespoň místy se mu daří dodržet tvar a nepřestřihává obrázky. Silný – nedovede stříhat podél tvaru.
- **přítlak:** Síla přítlaku je dána způsobem úchopu nůžek. Předpokládám že pokud jedinec má otvorem prostrčený celý prst nemůže vyvíjet dostatečně silný tlak. Tudíž má slabý přítlak a to může vést k přetahům.

4. Techniky z hlediska jemné motoriky a tvorby

Tato kapitola je rozdělená na jednotlivé podkapitoly podle zkoumaných částí týkajících se jemné motoriky (dominantnost ruky a oka, úchopy, přítlak, přetahy) a tvorby (pečlivost vybarvení, grafický typ postavy, rychlost tvorby, náročnost aktivit a dodržení zadání). Pro přehlednost jsem jednotlivé části rozdělila do 3 kategorií dle toho, jak spolu souvisí. Vztahy mezi jednotlivými částmi jsem přehledně uspořádala do pojmové mapy.¹⁸

¹⁸ viz obrazová příloha „Pojmová mapa“ s. 67

- **1. kategorie:** Zaobírá se motorickými činnostmi. Jedná se o dominantnost ruky a oka, která souvisí s lateralitou, úchopy, přítlak, přetahy a pečlivost vybarvování.
- **2. kategorie:** Jde o samostatnou kategorii, která se týká vizuálního ztvárnění kresby postavy, nazvala jsem jí grafický typ postavy.
- **3. kategorie:** Předposlední rozdělení se týká zhodnocení samostatných úkolů a celkově všech zadaných úkolů z hlediska rychlosti tvorby, náročnosti aktivit na techniku a úkol a dodržení zadání.

4.1 Dominantnost ruky a oka

U této podkapitoly jsem vycházela z diplomové práce (Polenová, 2012). Dominantnost ruky nám říká, zda má jedinec vyhraněnou lateralitu (pravák, levák), nevyhraněnou (kreslí pravou i levou) či zkříženou (př. slova jsou psaná zrcadlově).

U **vyhraněné** lateralitě je oko s rukou v souladu (pravé oko a pravá ruka nebo levé oko a levá ruka). Tato kombinace u jedince je ustálená. U **nevyhraněné** lateralitě mohou být kombinace různé, dítě nemá žádné oko ani ruku dominantní. Může tedy kreslit jak pravou, tak levou. Mít více dominantní levé i pravé oko. Dominantnost je v danou chvíli, co se týče oka a ruky vždy v souladu (př. pravá ruka, pravé oko). U **zkřížené** lateralitě dochází ke kombinaci dominantní pravé ruky s dominantním levým okem a naopak.

Ve výzkumné skupině byly všechny zkoumané osoby, kromě jedné praváci. A zároveň všichni s výjimkou jedné osoby mají vyhraněnou lateralitu.

4.2 Úchopy

V této podkapitole se zaobírám úchopem, jelikož níže rozebírám správnost či nesprávnost úchopu cílové skupiny projektu.¹⁹ Úchopem je myšlen způsob držení předmětu.

Správností úchopu se zaobírám proto, že má vliv na přítlak, přetahy (tužka, nůžky), tudíž celkově na kvalitu zpracování úkolu.

Úchopy jsem rozdělila z hlediska kresby, lepení a stříhání (tužka/štětec, lepidlo, nůžky) na správné, z části správné a nesprávné. Níže se zaobírám pouze úchopy (držení) výtvarných pomůcek bez ohledu na pohyblivost ruky (lepení, stříhání, kreslení/malování), natáčení ruky a otáčení papíru (stříhání), přítlak.

Správný úchop jsem určila, když při držení dané pomůcky (nůžky, lepidlo, tužka/štětec) splnily všechny níže uvedené body, z části správný úchop je pokud splňují alespoň jeden hlavní bod

¹⁹ Úchop v této kapitole zkoumám podrobněji než v kapitole „Převedení technik“, kdy byl důraz kladen na převedení úchopu, přítlaku a přetahu v jednotlivých technikách (lepení, kresba/malba, stříhání) na dvojrozměrné vyjádření tužkou. Důvodem bylo, aby se daly adekvátně porovnat rozdílné techniky.

(př. tužku drží špetkovým úchopem, ale příliš nízko), nesprávný úchop pokud nesplňují žádný z uvedených bodů. Pro přehlednost přidávám i obrazovou ukázkou různých typů úchopu, kterých jsem si všimla u cílové skupiny projektu a grafy.

KRESBA

správný úchop

1. Tužku držíme špetkovým úchopem, tzn. mezi palcem a ukazováčkem, prostředníček tužku podpírá.

2. Výška úchopu psacího náčiní je přibližně 2 – 3 centimetry od hrotu.

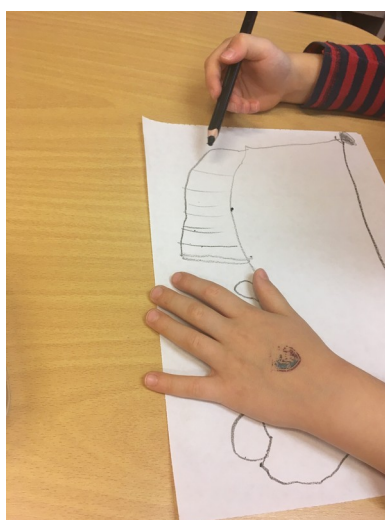

Ilustrace 1: správný úchop
(Zdroj: archiv autora)

z části správný úchop

Ilustrace 2: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 3: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 4: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 2

správně: správná výška úchopu, špatně: hrstičkový úchop (tužka je podpírána prsteníčkem)

Ilustrace 3

správně: špetkový úchop, špatně: vysoký úchop

Ilustrace 4

správně: špetkový úchop, špatně: nízký úchop

nesprávný úchop

Ilustrace 5: nesprávný úchop
(Zdroj: archiv autora)

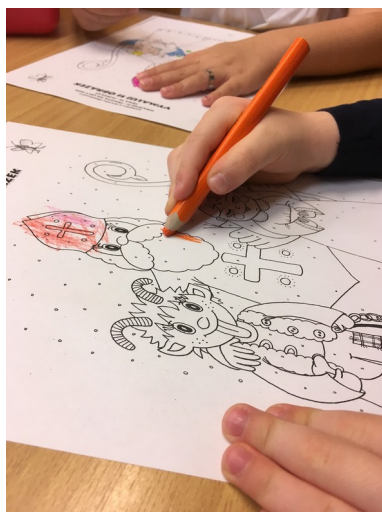
Ilustrace 6: nesprávný úchop
(Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 7: nesprávný úchop
(Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 8: nesprávný úchop
(Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 9: nesprávný úchop
(Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 5

špetkový úchop se sevřenými prsty v dlani, místy křečovitý úchop, nízký úchop

Ilustrace 6

vysoko položený ukazováček, špetkový úchop, kdy tužku podpírá prostředníček, nízký úchop

Ilustrace 7

úchop palce přes tužku (palec namísto toho, aby směřoval k ukazováku, tak směřuje k prostředníku, ukazovák je vysoko položený a v napětí), nízký úchop

Ilustrace 8

klarinetový úchop (tužku drží palcem, ukazovákem, prostředníkem i prsteníkem, ruka není položená na stole, pohyb vychází zejména z lokte a ze zápěstí), nízký úchop

Ilustrace 9

hrstičkový úchop (tužku drží palec, ukazováček, prostředníček a podpírá ji prsteníček), nízký úchop

LEPENÍ

správný úchop

1. Úchop lepidla špetkový stejně jako u tužky. To znamená, že lepidlo máme mezi palcem a ukazovákem a prostředník jej podpírá.

Ilustrace 10: správný úchop
(Zdroj: archiv autora)

z části správný úchop

Ilustrace 11: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 12: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 11

správně: špetkový úchop – palec, ukazovák, prostředník

špatně: předloktí se nedotýká podložky, po celou dobu ve vzduchu, ačkoliv sedí

Ilustrace 12

správně: špetkový úchop

špatně: ukazovák vysoko a skrčený

nesprávný úchop

Ilustrace 13: nesprávný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 14: nesprávný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 15: nesprávný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 13

lepidlo drží na konci dlaňovým úchopem v pevném sevření

Ilustrace 14

lepidlo drží hrstičkovým úchopem (palcem, ukazováčkem, prostředníčkem a prsteníčkem, malíček podpírá lepidlo)

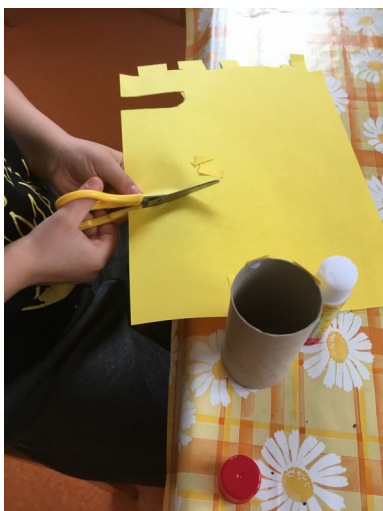
Ilustrace 15

špatně: hrstičkový úchop (drží palec, ukazovák, prostředník, podpírá prsteníček)

STŘÍHÁNÍ

správný úchop

1. Nůžky držíme palcem a ukazováčkem nebo prostředníkem, přičemž ukazovák reguluje směr. Držíme je bříšky prstů. Menší děti si vypomáhají při stříhání ukazováčkem a prostředníkem, které jsou prostrčeny jedním otvorem.

Ilustrace 16: správný úchop
(Zdroj: archiv autora)

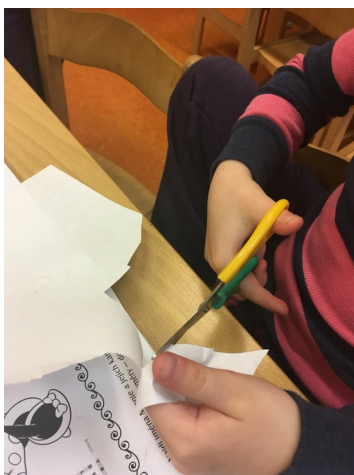

Ilustrace 17: správný úchop
(Zdroj: archiv autora)

z části správný úchop

Ilustrace 18: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 19: z části správný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 18

správně: Nůžky drží palcem a ukazovákem, který stlačuje nůžky.

špatně: Ukazovák v nůžkách skrčený a tlak je kladen na zadní část prstu (u kloubu), celý prst prostrčen nůžkami.

Ilustrace 19

správně: správný úchop nůžek (palec a ukazovák)

špatně: ukazovák je prostrčen celý otvorem

nesprávný úchop

Ilustrace 20: nesprávný úchop (Zdroj: archiv autora)

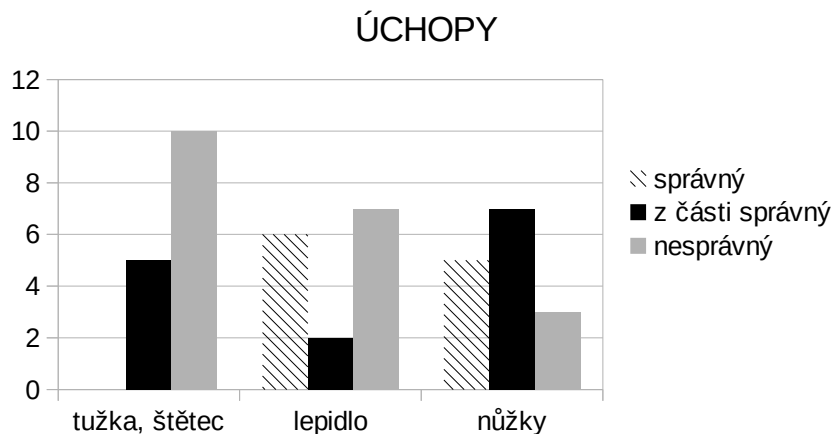
Ilustrace 21: nesprávný úchop (Zdroj: archiv autora)

Ilustrace 20

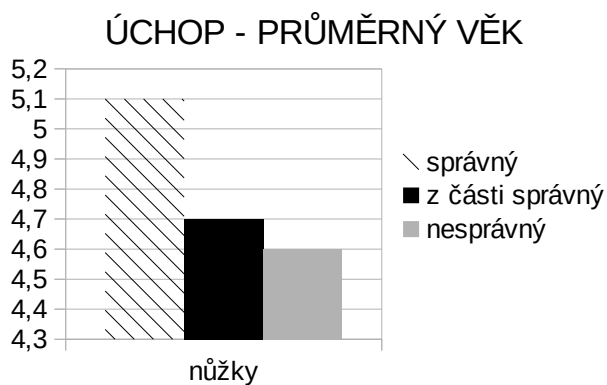
Nesprávný úchop nůžek – palec a prsteníček, který je celý provlečen otvorem nůžek

Ilustrace 21

nůžky drží palec spolu s prostředníčkem a prsteníčkem, palec je celý provlečen otvorem

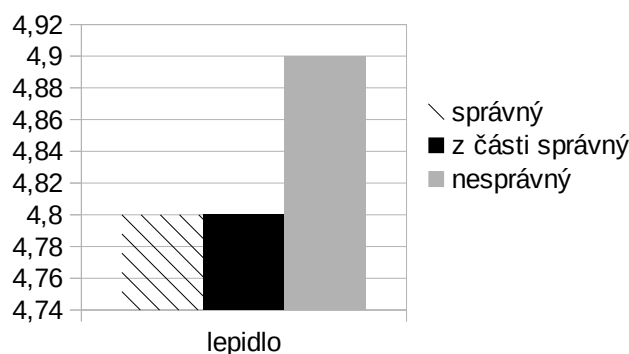

Graf 1: Ukazuje kolik dětí zvládá či nezvládá úchopy (Zdroj: archiv autora).

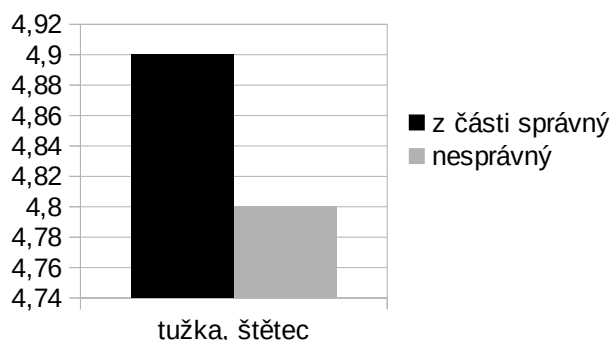
Graf 2: Ukazuje průměrný věk dětí v závislosti na úchopu nůžek (Zdroj: archiv autora).

ÚCHOP - PRŮMĚRNÝ VĚK

Graf 3: Ukazuje průměrný věk dětí v závislosti na úchopu lepidla (Zdroj: archiv autora).

ÚCHOP - PRŮMĚRNÝ VĚK

Graf 4: Ukazuje průměrný věk dětí v závislosti na úchopu tužky/štětce (Zdroj: archiv autora).

Závěr

Lze vidět, že výzkumná skupina (viz graf č. 1) nejméně zvládá správné držení tužky/štětce, poté lepidla, naopak držení nůžek jim jde.

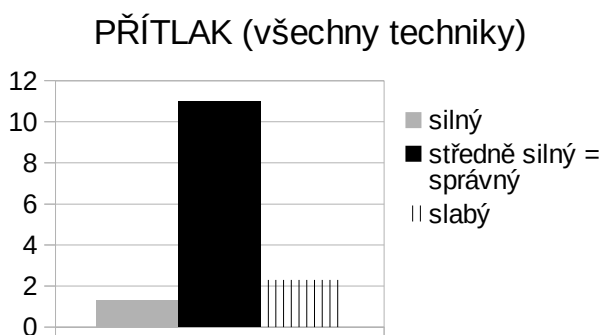
Na druhém, třetím a čtvrtém grafu jsou znázorněny průměrné věky sledovaných dětí vzhledem ke správnosti úchopu. Cílem bylo objasnit zda správnost úchopu souvisí s věkem. Toto tvrzení je pravděpodobné, ale na tak malém vzorku to nelze jednoznačně prokázat (tužka/štětec a nůžky odpovídají tomu, že s vyšším věkem stoupá kvalita úchopu, avšak u lepidla to není prokazatelné).

4.3 Příklad

Příkladkem je myšlena síla, kterou vyvíjí jedinec na výtvarnou pomůcku (tužka, štětec, lepidlo, nůžky) za účelem vzniku stopy. Správnost přítlaku může být ovlivněna kvalitou úchopu. Příklad je důležitý u kresby (kvalita linie, přítlak při vybarvování). Síla přítlaku může ovlivňovat i to, jak se dotyčný rychle unaví (tuto souvislost jsem během práce dětí nevysledovala). Dále má vliv na přesnost stříhání a vybarvování (přetahy)²⁰ a na kvalitu stříhání (ovlivňuje rozevírání a stlačování nůžek). Cílem grafu bylo výše jmenované ověřit na cílové skupině.

Závěr

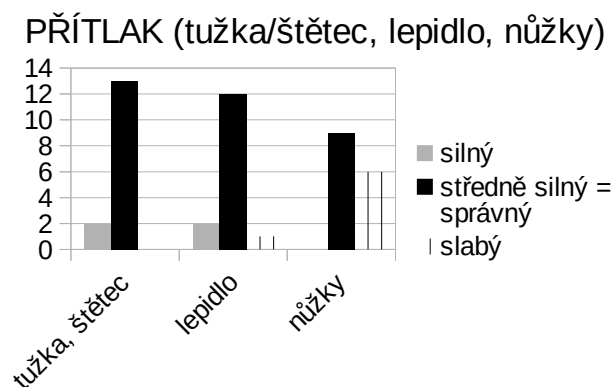
Nejnáročnější na správnost přítlaku jsou dle grafu (*graf č. 6*) nůžky. Nejméně náročné je lepidlo a tužka/štětec. Nejspíš je to dáno tím, jaké výtvarné techniky nejčastěji děti užívají. Celkově ve zkoumané skupině převažuje správný typ přítlaku. Grafy č. 6 a č. 1 přehledně ukazují, že u výzkumné skupiny nemohl být přítlak ovlivněn kvalitou úchopu. Na rozdíl od správného držení výtvarného nástroje, který děti ve většině nezvládaly, jim správná síla přítlaku nedělala problém.²¹ Mají dobře vyvinutou jemnou motoriku, co se týká uchopování, manipulace s nástroji.

Graf 5: Tento graf znázorňuje, jak mají děti vyvinutý přítlak. Zprůměrovala jsem přítlak všech technik z následujícího grafu (Zdroj: archiv autora).

20 viz grafy č. 7 a č. 8 kapitola „Přetahy“ s. 29

21 Zvládaly jen správné držení nůžek, kdežto správný přítlak u nůžek jim dělal největší problém. Úchop tužky/štětce a lepidla ve většině nezvládaly, ale naopak přítlak měly adekvátní (správný).

Graf 6: Udává přehled týkající se zvládnání přítlaku. Jelikož se jednotlivé výtvarné techniky opakovaly zprůměrovala jsem každou z nich, určila si, který přítlak převažuje a ten jsem zaznamenala do grafu. Ve většině případech měl jednotlivec stejný přítlak, ať se jednalo o jakoukoliv techniku (Zdroj: archiv autora).

4.4 Přetahy

Přetahem je myšleno odchýlení se od linie. Z hlediska **kresby** jde o přetahování obrysu (linie) kresby. U **stříhání** se jedná o to, jak moc se stříh nůžek vychyluje od vystříhovaného obrysu objektu. Přesnost stříhání dělím podle přetahů na nulový výskyt (dotyčný stříhá přesně dle obrysu), na středně silný výskyt (dotyčným se alespoň místy daří dodržet tvar a nepřestříhává obrázky) a na silný výskyt (nedovede vůbec stříhat podél tvaru). U **lepení** jsou sledovány přetahy z hlediska přesnosti nanášení lepidla na plochu. Přetahy souvisí s pečlivostí²², koncentrací, přítlakem a úchopem. Sleduji je z toho důvodu, abych zjistila, co je pro skupinu snadné, méně snadné a co by měly ještě trénovat.

V grafech č. 7 a 8 je znázorněno, jak si zkoumané osoby vedly během vybarvování z hlediska přetahu. Graf ukazuje, že přesnost kresby (navazování tvarů) a vybarvování jde bez problémů jen polovině z nich. Přesně šest z nich se při vybarvování snaží držet tvaru, mají minimální přetahy. Zatímco zbytek šesti jedinců má středně silný či silný výskyt přetahu, mnohdy se ani nesnaží dodržet předkreslený tvar. Naopak u stříhání (nůžky) je převaha těch, co mají problém s přesností stříhání dle obrysu (středně silný a silný výskyt přetahu). Vystřížené obrázky jsou často kostrbaté, část obrázku je omylem ustřížena či stříhají kus od obrysu daného obrázku. Je to však adekvátní vzhledem k jejich věku. Problém se stříháním vzhledem k ostatním nemá Tadeáš, Petr, Lenka, Josef, Václav.²³ Je zajímavé, že se jedná spíše o děti, kterým je méně jak 5 let. Pokud porovnáme

²² viz kapitola „Pečlivost vybarvení“ s. 31

²³ Charakteristiky dětí v příloze od s. 57

jednotlivé techniky v grafu č. 7 můžeme z něho vyvodit, že skupina má největší problém s přetahy během stříhání, poté u kresby a lepení.²⁴

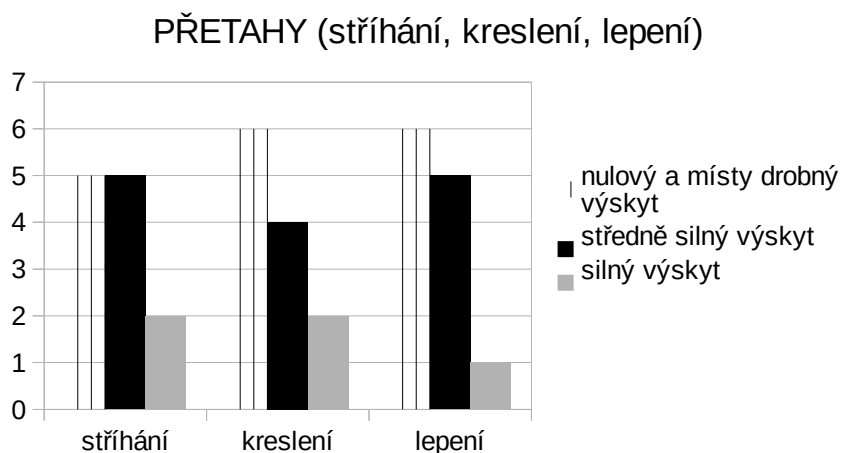
Abych mohla objektivně zhodnotit výskyt přetahu v rámci všech výtvarných technik (u kterých lze vzhledem k úkolu sledovat přetahy) rozhodla jsem se spojit kresebné přetahy s přetahy ve stříhání a v lepení v grafu č. 8.

Vliv přítlaku na přetahy²⁵

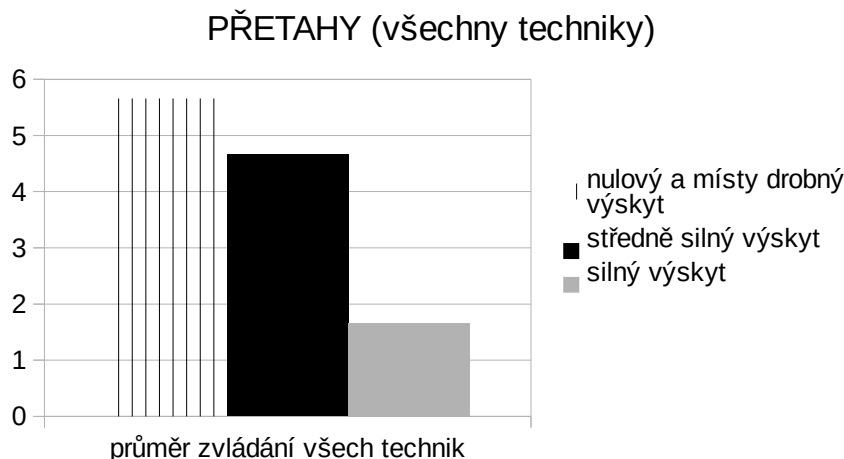
Lepení: Vliv přítlaku na přetahy je zřejmý, obojí zvládají.

Kreslení: Vliv přítlaku na přetahy je znatelný, obojí zvládají na dobré úrovni.

Stříhání: Vliv přítlaku na přetahy je možný, avšak vliv úchopu na přetahy je na grafech vidět.

Graf 7: Přetahy z hlediska kresby, stříhání a lepení (Zdroj: archiv autora).

Graf 8: Ukazuje na jaké úrovni jsou děti z hlediska přetahů (Zdroj: archiv autora).

24 Graf č. 7 vychází z úkolu 1. a 4. (co se týká kresby), 5. a 7. úkolu (co se týká lepení a stříhání), jelikož u ostatních úkolů se v mnohých případech přetahy nedají určit nebo jen obtížně. Hodnocení by nebylo objektivní, z důvodu vysokého rizika subjektivního zabarvení. Například u 2. úkolu se nedá určit množství přetahů, jelikož ne všechny děti dodržely zadání dokreslit pohádku (více o dodržení zadání na s. 41), navíc zde chybí linie, prázdný prostor mezi nalepenými objekty mnohé děti jen vyčaraly.

25 U výzkumné skupiny porovnávám správný typ přítlaku s nulovým přetahem a přihlížím i na středně silný výskyt přetahu vzhledem ke správnosti přítlaku.

Závěr

Vliv přítlaku na přetahy je v rámci zkoumané skupiny jedinců možný, zejména co se týče lepení, kreslení, ale i stříhání.

Vliv úchopu na přetahy²⁶

Děti s se silným výskytem přetahu (kresba: Tadeáš, Hana, Marika, Lenka, Aneta, nůžky: Marika, Aneta) měly ve většině nízký úchop, který byl buď špetkový nebo hrstičkový. Ohledně držení nůžek měly správný úchop (palec + ukazovák/prostředník), avšak jeden z prstů byl celý provlečen. Tudíž byl vyvíjen špatný tlak na nůžky, i se hůře rozevíraly. Všechny jmenované děti měly úchop buďto nesprávný nebo z části správný. Jde o děti jejichž věk je v rozmezí od 4,10 do 5,2 let.

Lepení: Z hlediska této techniky se mi u výzkumné skupiny ukázalo, že úchop na přetah nemá vliv.

Kreslení: Vliv úchopu na přetahy u výzkumné skupiny neshledávám. Vzhledem k získaným datům.

Stříhání: Vliv úchopu na přetahy je na grafech znatelný. Kvalita úchopu ovlivňuje u výzkumné skupiny množství přetahů.

Závěr

Správné držení výtvarných pomůcek může mít u výzkumné skupiny vliv na přesnost stříhání.

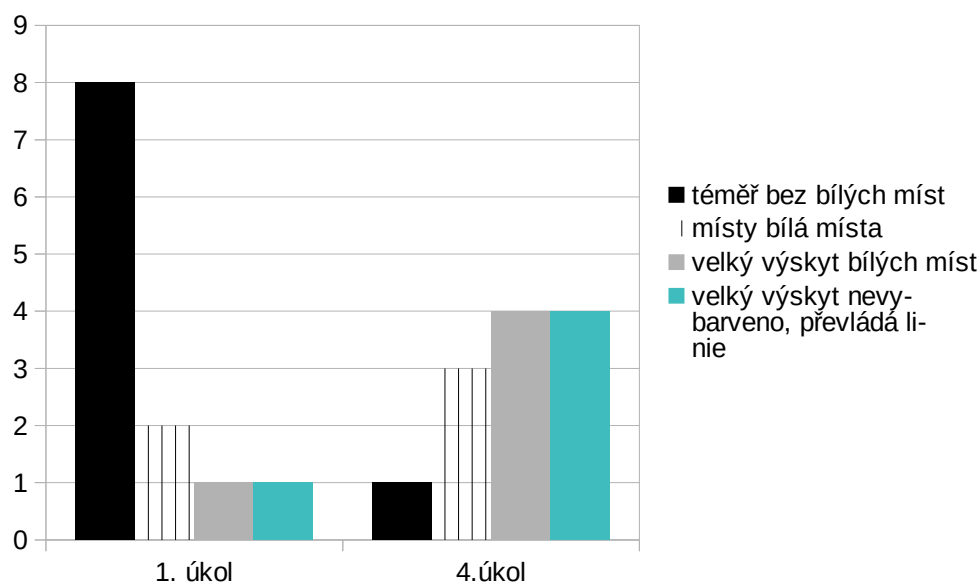
4.5 Pečlivost vybarvení

Pečlivost vybarvení rozebírám vzhledem k možné souvislosti s temperamentem, motivací (zaujetí tématem příběhu, technikou) a pozorností. Cílem je možnou souvislost potvrdit či vyvrátit. Pečlivost vybarvování u 1. úkolu je oproti 4. úkolu téměř u všech dětí rozdílná.²⁷ Na grafu č. 9 je přehledně vidět, že u 4. úkolu si děti daly s vybarvováním méně záležet oproti 1. úkolu. Je to dáno tím, že se více soustředily na znázornění obsahu než na pečlivost vybarvení. Bylo pro ně důležité, aby zachytily vše, co bylo v zadání. Je to poznat nejen na kvalitě vybarvování, ale v mnohých případech i na kvalitě kresebné.

26 V textu porovnávám jen silný výskyt přetahu vzhledem k úchopu.

27 **1. úkol:** téma: „Kouzelník“, technika: kresba (vybarvování, autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s. 59
4. úkol: téma: „Jak si pohádkové bytosti hrají“, technika: kresba (autorská + stylizace), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

PEČLIVOST VYBARVENÍ

Graf 9: Graf ukazuje, jak se náročností úkolu mění kvalita techniky (Zdroj: archiv autora).

Vliv temperamentu na pečlivost

Temperament je vlastnost člověka, která je vrozená, avšak z části ovlivnitelná prostředím, ve kterém se aktuálně vyskytuje. Dělí se na základní 2 typy extroverzi a introverzi.

Skupinu jsem rozdělila z hlediska temperamentu na 2 základní typy extroverty a introverty. V průběhu dvou týdnů jsem sledovala jejich chování a vnější projevy, abych mohla stanovit jejich příklon k jednomu ze dvou typů temperamentu.

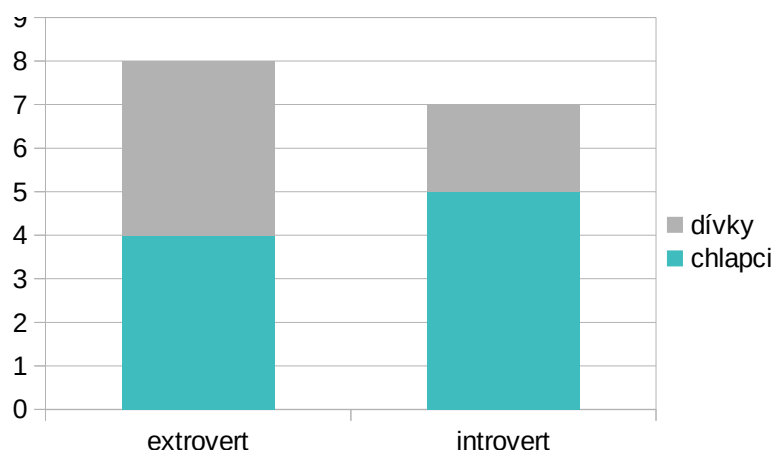
Děti, které jsem zařadila mezi **extroverty** byly upovídané, otevřené, nebály se na něco zeptat, nebály se mluvit s dospělými lidmi a s ostatními spolužáky, byly vůdčí, zejména co se týče vedení ostatních, některé byly zlobivé, jiné zase klidné, ale vždy se jednalo o vůdčí, komunikativní (bohatá slovní zásoba), společenské typy. Snadněji jsem s nimi navázala kontakt.

Introverti patřili mezi klidné, tiché, pečlivé, občas nejisté jedince, povětšinou vyhledávali společnost druhého člověka, který byl vůdčím typem. Někteří byli komunikativní, někteří ne.²⁸

Graf č. 11 měl potvrdit nebo vyvrátit možnou souvislost vlivu temperamentu na pečlivost a zároveň to, zda ve sledované skupině platí předpoklad pana J. Uždila, že extrovertní inklinace převládá u chlapců. Ukázalo se, že vliv temperamentu by se dal vysledovat u 4. úkolu, ale nedá se to zcela prokázat. Je vidět, že úkol 1. a 4. byl více než temperamentem ovlivněn složitostí

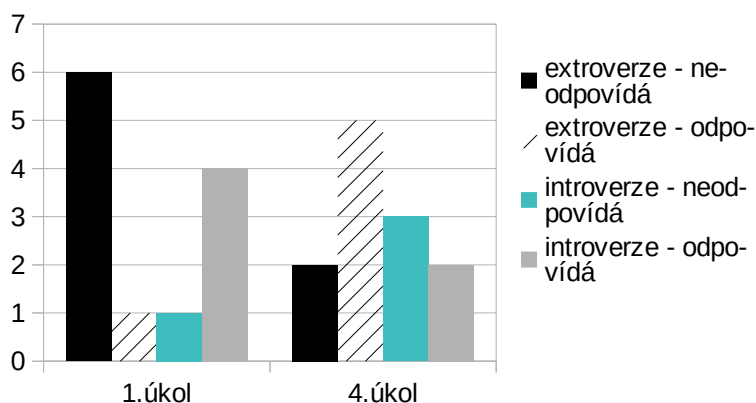
²⁸ Zařazení do jednotlivých typů je z hlediska převažujících charakteristik.

či jednoduchostí úkolu.²⁹ Zároveň nebyl potvrzen předpoklad týkající se toho, že chlapci inklinují spíše k extrovertnosti, kdežto dívky k introvertnosti (Hazuková, Šamšula, 1986).

Graf 10: Graf ukazuje kolik dětí se řadí povahově mezi extroverty a kolik mezi introverty a zároveň nám ukazuje kolik z nich je děvčat a kolik chlapců (Zdroj: archiv autora).

VLIV TEMPERAMENTU NA PEČLIVOST

Graf 11: Graf ukazuje v kolika případech odpovídá pečlivost vybarvení temperamentu (extrovert si nebude dávat tolik záležet s vybarvením jako introvert), (Zdroj: archiv autora).

Vliv motivace na pečlivost

Motivy jsou důvody, proč se jedinec chová nějakým způsobem. Motivace může být vnitřní nebo vnější a ovlivňuje naše chování. Za pomoci motivace směřujeme k nějakému cíli.

Pokud byly děti technikou či příběhem motivovány, pracovaly se zaujetím a nadšením, do techniky či příběhu se vžily (buď při samotné tvorbě nebo při zpětném povídání). Při motivaci

29 **1. úkol:** téma: „Kouzelník“, technika: kresba (vybarvování, autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s. 59
4. úkol: téma: „Jak si pohádkové bytosti hrají“, technika: kresba (autorská + stylizace), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

vkládaly do aktivity větší úsilí, byly pečlivější, někdy i pomalejší, občas se díky zaujetí a motivaci vychýlily od původního úkolu. Rychlost tvorby souvisela s motivací jen v některých případech. Pomalá tvorba neznamenal vždy motivovanost či naopak rychlá práce neznamenal hned nemotivovanost úkolem/technikou.

Vliv pozornosti na pečlivost

„**Pozornost** je funkcí vědomí, umožňuje jeho zaměření určitým směrem (na určité podněty, resp. určitou činnost) a zároveň tak eliminuje jiné možnosti“ (Vágnerová, 2005, s. 44). Pozornost je výběrová, člověk se nemůže soustředit na vše, co jej v danou chvíli obklopuje, tak, aby si to uvědomoval a byl schopen s tím pracovat.

Ve výzkumné skupině všechny děti práci dokončily, pozornost byla přerušena jen málokdy. Důvodem bylo zaujetí něčím jiným (povídání si s kamarády, sledování ostatních) nebo si s prací nevěděly rady. Vliv pozornosti na pečlivost zpracování jsem v některých případech zpozorovala, když byly děti motivované technikou či námětem.

4.6 Grafický typ postavy

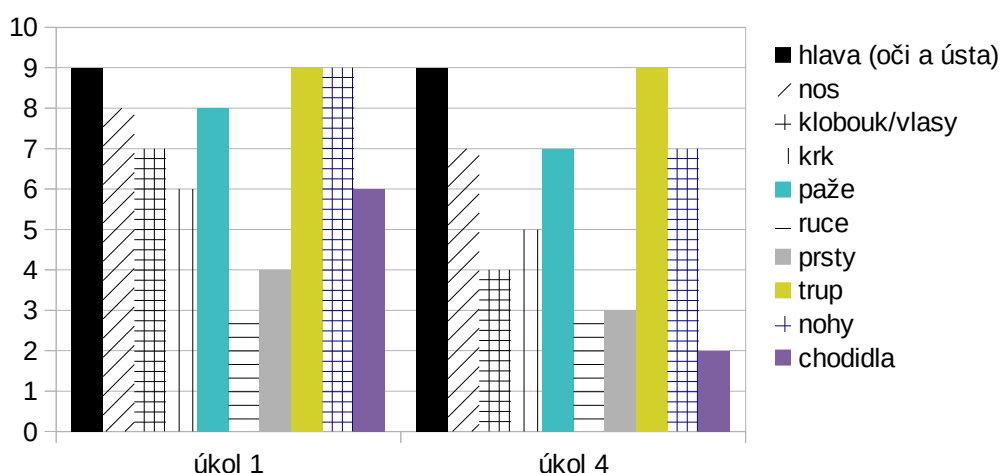
Grafický typ postavy sleduji proto, že v několika výtvarných námětech měly děti za úkol znázornit postavu. Zaujalo mě, že někteří jedinci znázorní v jednom případě postavu podrobně s detaily a pečlivě a v druhém ne. Lze to vidět i na grafu č. 12.

Přehledně si můžeme všimnout, že s náročností úkolu z hlediska vyobrazení děje klesala ve skupině výtvarná propracovanost postav (ačkoliv se jednalo o stejnou techniku). Znázornění postavy u 1. a 4. úkolu u všech jedinců odpovídá věku.³⁰ Všechny vyobrazily panáka, nikdo z nich hlavonožce. V tabulce č. 12 lze vidět s kolika atributy jej vyobrazily.

30 **1. úkol:** téma: „Kouzelník“, technika: kresba (vybarvování, autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

4. úkol: téma: „Jak si pohádkové bytosti hrají“, technika: kresba (autorská + stylizace) viz „Výtvarný námět“ od s. 59

ATRIBUTY POSTAVY

Graf 12: Graf ukazuje kolik atributů náležící postavě byly schopny nakreslit (v grafu pracuji s obrázky dětí, které tvořily oba dva úkoly), (Zdroj: archiv autora).

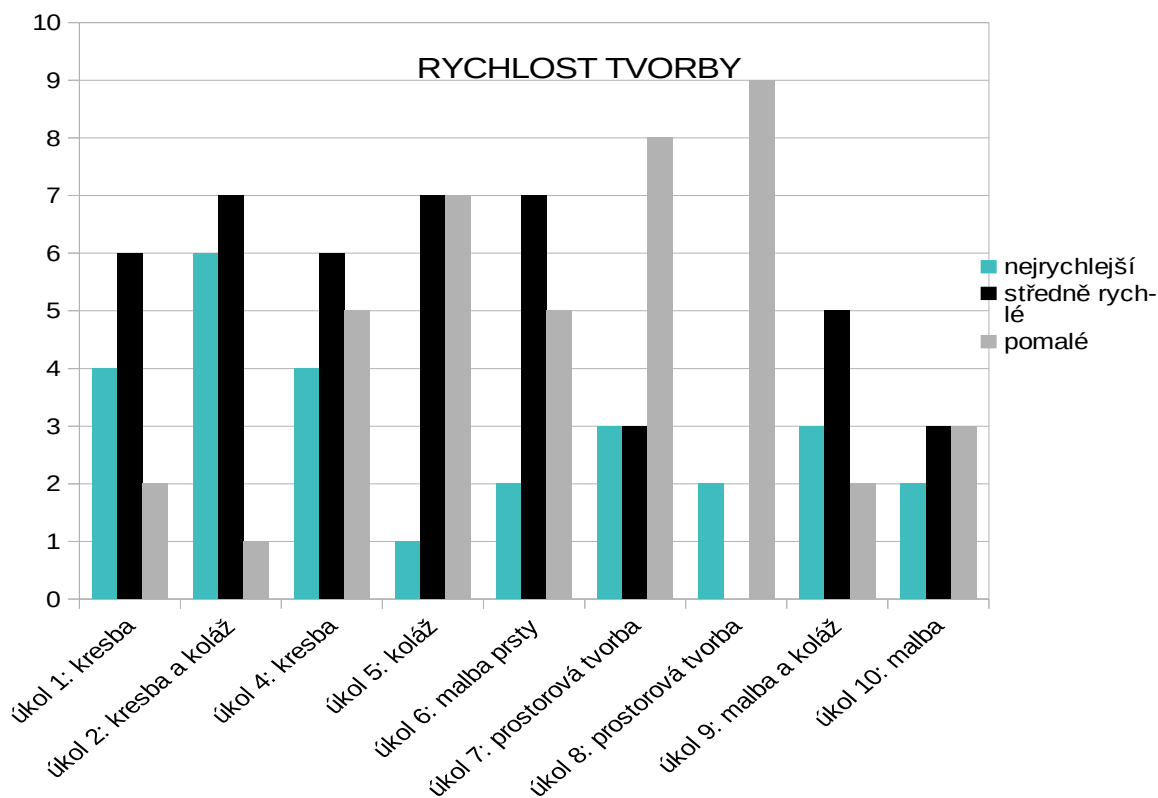
4.7 Rychlost tvorby

Rychlost tvorby může být ovlivněna temperamentem, zaujetím a motivací, tématem, náročností, technikou či věkem. Zaobírám se rychlostí proto, abych některé tyto možnosti potvrdila či vyvrátila. Taktéž téma práce může mít vliv na kvalitu produktu, což může nepřímo souviset s rychlostí práce. Z hlediska kresby byla ve většině případech rychlost tvorby adekvátní vzhledem ke kvalitě výsledku. Čím delší dobu práce trvala, tím bylo dílo propracovanější. U stříhání a lepení (5. a 7. úkol) rychlost tvorby kvalitě již tolik neodpovídá (př. 5. úkol: Marika odevzdává práci mezi pomalými, ale kvalitou neodpovídá nebo 7. úkol Aneta s Terezou odevzdávají práci mezi posledními, avšak kvalitou neodpovídají, jsou odbyté).³¹ Nejvíce času strávily děti u 8. úkolu.³² Všechny byly naprosto ponořeny do práce. Bylo to něco, co v životě ještě nedělaly. Více než námět je uchvátila technika tvorby.

31 **5. úkol:** téma: „Kouzelníkovo kamarád“, technika: koláž (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

7. **úkol:** téma: „Moc kouzelného deště“, technika: prostorová tvorba (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

32 **8. úkol:** téma: „Stroj na nepořádek“, technika: prostorová tvorba (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

Graf 13: Udává přehled o počtu dětí vzhledem k délce trvání jejich tvorby.

Poznámka: V příloze (s. 68) naleznete tabulku rychlosti tvorby podrobněji rozdělenou (Zdroj: archiv autora).

Rychlost tvorby vzhledem k motivaci

Rychlost tvorby vzhledem k motivaci není prokazatelná. U většiny aktivit neměla motivace vliv na rychlost tvorby, stejně tak u většiny aktivit převládaly děti, které odevzdaly práci mezi středně rychlými bez ohledu na zaujetí. Pokud si ale vyberu jen ty úkoly, o kterých stoprocentně vím, že je nejvíce zaujaly či nezaujaly technikou nebo námětem, mohu to určit.

Zaujetí technikou (6. úkol a 8. úkol): U obou úkolů převažuje středně rychlá či pomalá práce. Je to dáno zaujetím, novostí techniky.

Nezaujetí technikou (3. úkol): Zadání bylo náročné na techniku vypravování, děti během chvíle pouze popsaly, co nakreslily.

Zaujetí námětem (1. úkol): Převažuje středně rychlá práce a po ní hned rychlá. Je to dáno tím, že děti úkol zaujal, ale technika je pro ně více méně známá a díky tomu odevzdávaly práci rychleji.

Nezaujetí námětem (9. a 10. úkol): Převládá středně rychlé a pomalé odevzdání (záleží na povaze dítěte). Středně rychlé a pomalé odevzdání je dáno tím, že námětem ani technikou nebyly zaujaty, nevěděly si s ním rady.

Závěrečné zhodnocení rychlosti tvorby vzhledem k náročnosti (temperament)

U závěrečného zhodnocení tvorby vynechávám 8. úkol, jelikož zaujal všechny jedince stejně, tudíž zpracování jim trvalo déle a 3. úkol, který neřadím do výtvarných technik.³³ Hodnocení rychlosti vzhledem k náročnosti rozdělují dle temperamentu (extroverti/introverti). Vypsala jsem jen ty úkoly, které se vzhledem k dané rychlosti (nejpomalejší/nejrychlejší) nejvíce opakovaly v rámci skupiny extroverti/introverti. K nim jsem uvedla důvody, proč tomu tak bylo, v čem se to projevovalo.

Extroverti

nejvíce času strávili u:

2. úkolu³⁴: zabrání se do tvorby/do příběhu, tomu odpovídá i kvalita zpracování

4. úkol³⁵: touha znázornit vše, co je v zadání, zabráním se do tvorby, odpovídá i kvalitě zpracování

7. úkolu³⁶: nedržely přilepené objekty, těžké znázornit pojem radost, kvalitou práce ve většině neodpovídá rychlosti zpracování (pracovaly dlouho, ale měly málo přilepených věcí, které souvisí s tím, že jim objekty nešly přilepit)

nejméně času strávili u:

9. úkolu³⁷: nebavil je, nebyl pro ně zajímavý, příliš složitý na zadání

5. úkolu³⁸: příliš složitý, nevěděli si s ním rady nebo naopak byl úkol skvěle zvládnutý

1. úkolu³⁹: jde to poznat na kvalitě zpracování/ nejde to poznat na kvalitě zpracování

Introverti

nejvíce času strávili u:

5. úkolu: nevěděli si s prací rady

6. úkolu⁴⁰: nová technika, zaujala - ovlivněno věkem (mladší děti)

7. úkolu: kvalita tvorby odpovídá, celkově skvěle zvládnuté - propracované

33 **8. úkol:** téma: „Stroj na nepořádek“, technika: prostorová tvorba (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

3.úkol: téma: „Autorské vypravování“, technika: vypravování, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

34 **2. úkol:** téma: „Popletená pohádka“, technika: koláž (lepení) a kresba (autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

35 **4. úkol:** téma: „Jak si pohádkové bytosti hrají“, technika: kresba (autorská + stylizace), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

36 **7. úkol:** téma: „Moc kouzelného deště“, technika: prostorová tvorba (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

37 **9. úkol:** téma: „Čistota a špína“, technika: malba (koláž - lepení, stříhání), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

38 **5. úkol:** téma: „Kouzelníkovo kamarád“, technika: koláž (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

39 **1. úkol:** téma: „Kouzelník“, technika: kresba (vybarvování, autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

40 **6. úkol:** téma: „Kouzelný déšť“, technika: malba (prsty), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

nejméně času strávili u:

6. úkolu: byl příliš snadný, nezaujal starší děti

4. úkolu: důležité vystihnout zadaný úkol na úkor kvality/ kvalitou odpovídá, nebaví jej
technika kresby

9. úkol: příliš náročný, složitý, nezajímavý

4.8 Náročnost aktivit

Jednotlivé výtvarné aktivity byly zvoleny tak, aby na sebe navazovaly z hlediska složitosti v rámci jedné techniky od nejjednoduššího zadání po nejtěžší. A zároveň tak, aby se všechny vybrané techniky navzájem prolínaly.

Předpokládaná náročnost

1. úkol: zvolena kresba, jakožto nejjednodušší technika, zároveň se jedná o primární technikou při výtvarné tvorbě

2. úkol: zaměřen na kresbu, svým pojetím je o něco těžší než 1.úkol. Prolíná se kresba s nejjednodušší formou koláže

3. úkol: vypravování

4. úkol: z hlediska kresby nejtěžší, důraz kladen na zobrazení kontextu

5. úkol: koláž, která svou náročností navazuje na 2. úkol

6. úkol: úkol zaměřen na nejjednodušší formu malby z hlediska techniky, ale i námětu

7. úkol: po malbě přišla na řadu prostorová tvorba, kdy úkolem dětí bylo znázornit abstraktní pojem. Z hlediska náročnosti navazoval na 5. úkol

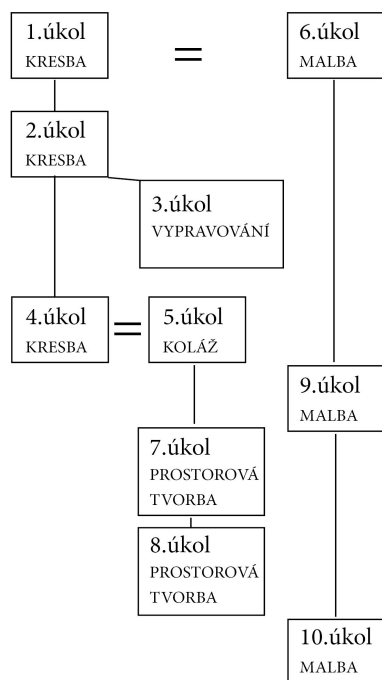
8. úkol: společná prostorová tvorba, která se z hlediska domluvy jevila jako nejnáročnější v kontextu techniky stříhání a lepení, avšak z hlediska zadání byl ve skutečnosti jednodušší než 7. úkol

9. úkol: malba spojená s koláží, byla náročnější (než předchozí úkol zaměřený na malbu) z hlediska dokončení dvou artefaktů a prací se štětcem

10. úkol: malba zaměřená na představitivost dětí, byla ze všech úkolů zaměřených na malbu nejnáročnější

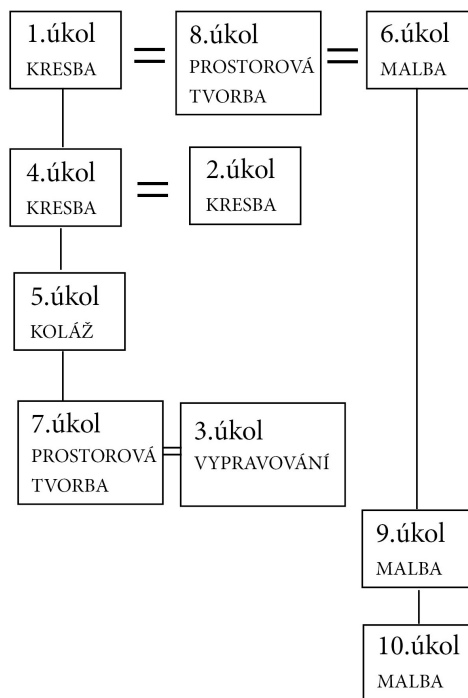
Předpokládaná a skutečná náročnost aktivit (ilustrace)

Pro přehlednost přidávám grafické znázornění předpokládané náročnosti úkolů (ze shora od nejjednoduššího po nejméně náročný) a jak se vzhledem k náročnosti jevíly úkoly po realizaci. Určení náročnosti techniky a úkolu mi pomohlo, abych seřadila jednotlivé aktivity dle obtížnosti.

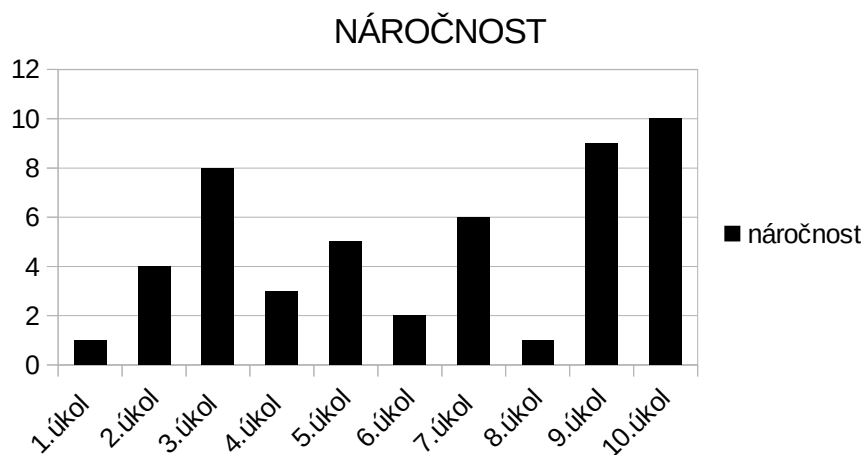
Ilustrace 22: Předpoklad náročnosti úkolů.

Poznámka: Grafický symbol „=" znamená, že úkoly měly být stejně náročné, jelikož se jedná o rozdílnou techniku (Zdroj: archiv autora).

Ilustrace 23: Skutečná náročnost úkolů.

Poznámka: Grafický symbol „=" ukazuje, které úkoly se jevíly stejně náročné (Zdroj: archiv autora).

Graf 14: 1 nejmenší , 10 největší

Na tomto grafu získáme přehled o tom, které aktivity byly pro zkoumané děti v předškolním věku (4 - 5 let) více či méně vhodné. Z hlediska techniky a úkolu (Zdroj: archiv autora).

Skutečná náročnost aktivit⁴¹

Náročný úkol

3. úkol (vypravování příběhu): Důvodem náročnosti je samotné vypravování. Děti nedokázaly vytvořit plynulý příběh. Pouze mi popsaly, co nakreslily.

5. úkol (koláž): Místy složité pro pochopení, abstraktní. Měly vytvořit postavu z obrázků, které by vystihovaly její vlastnosti. (např. Mnohdy vystříhaly jen obrázky, které se jim líbily a vytvořily z nich postavu nebo nalepily obrázky bez toho aniž by vytvářely postavu.)

7. úkol (prostorová tvorba): Bylo pro ně obtížné uchopit abstraktní pojem, který měly ztvárnit. Ve většině dodržely jen barevnost, avšak radost nevytvářely.

9. úkol (malba a koláž): Náročné z hlediska tvorby dvou obrázků, kdy kromě malování měly obrázky ještě polepit (koláž). Tuto část často nedodržely, už je to nebavilo, bylo to moc zdlouhavé, stereotypní.

10. úkol (malba): Náročné pro ně bylo dotvořit skvrny a zároveň namalovat, kam kouzelník odešel. Děti neměly tak velkou představivost nebo zájem domalovávat. Vánoční období bylo dalším faktorem, který mohl tvorbu ovlivnit bylo vánoční období.

Nenáročné na techniku ani na úkol

1. úkol (kresba): Úkol byl pro ně nenáročný. Jednalo se o základní techniku, která je všem známá a ve školce ji používají během volna.

⁴¹ Odlišuji náročnost techniky od náročnosti úkolu/zadání.

6. úkol (malba prsty): Aktivita, která uchvátí děti svou novostí zejména ty mladší. Pro starší byla až příliš jednoduchá.

8. úkol (prostorová tvorba): Technika práce, která oproti 6. úkolu zaujala a pohltila svou novostí spíše starší než mladší děti.

Středně náročný úkol:

2. úkol (kresba a koláž): Technika tvorby byla zvolena adekvátně, problém nastal v dokreslování příběhu. Zejména mladší děti si s ním nevěděly rady.

4. úkol (kresba): Technika i úkol zvolen adekvátně. Pouze zadání bylo složitější a tím pádem těžší na zapamatování si všech věcí, které mají nakreslit.

Celkové zhodnocení (úkol a technika)

Pro vybranou skupinu je nejméně náročná skupinová prostorová tvorba a kresba. Nejméně náročné na ztvárnění byly úkoly 1, 4, 8, a 6. Úkol číslo 6 je však méně vhodný pro starší děti, které technika malování prsty tolik nezaujme.

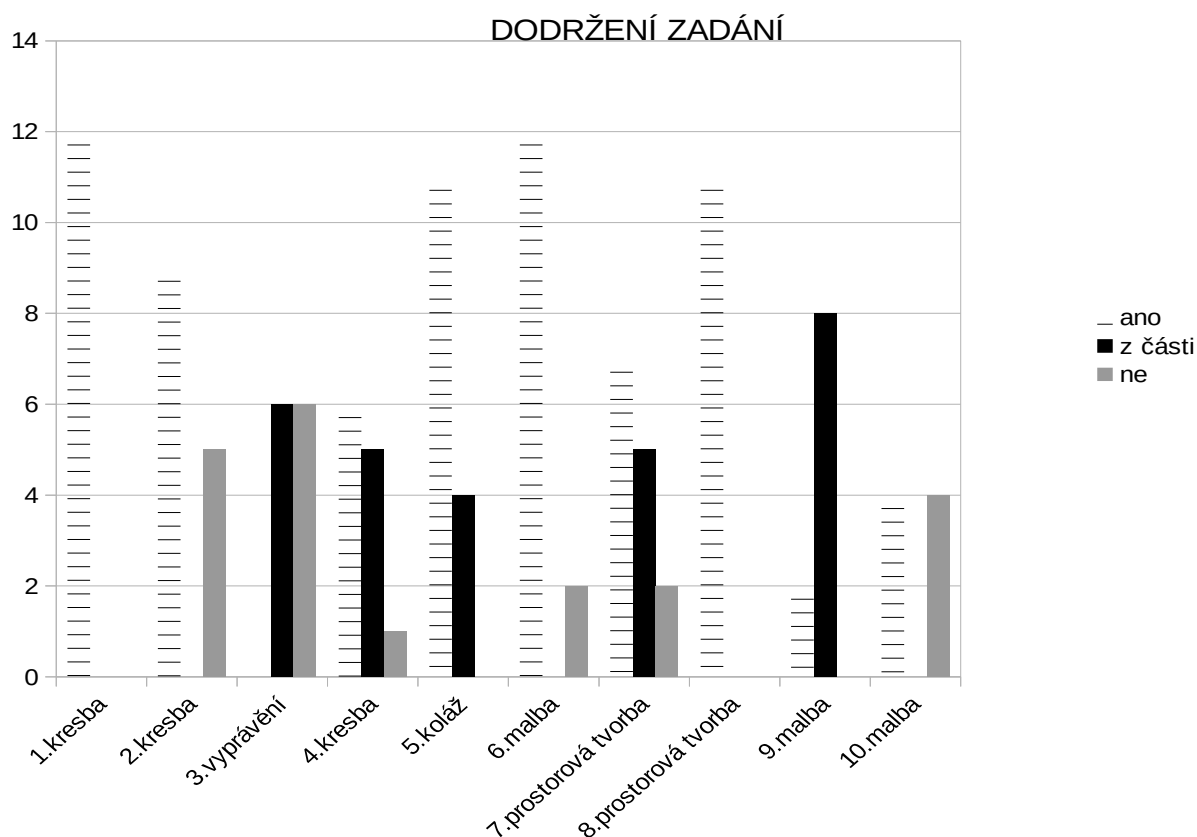
Nejvíce náročné aktivity jsou ty, které se týkají koláží a abstraktních pojmů, které nejsou děti schopny uchopit. Dále jsou to aktivity, kde je důraz kladen na představivost v dotváření (dotváření skvrn). Nejvíce náročné byly aktivity 7, 3, 9, 10, 5.

Mezi středně náročnými úkoly patřil 2. a z části i 5. úkol, zejména z hlediska náročnosti zadání. Část skupiny pochopila, část ne.

4.9 Dodržení zadání (= úkolu)

Cílem této kapitoly je ukázat kolik dětí dodrželo zadání a co na dodržení či nedodržení mělo vliv.⁴² Práci vždy dokončily všechny děti, avšak různě dodržely zadání. Děti pracovaly vždy samostatně, občas potřeboval někdo z nich pouze upomenout na to, co je úkolem. V grafu jsem dodržení zadání rozdělila na „ano“, „z části“ a „ne“. „Ano“ znamená, že dodržely vše, co bylo v zadání. Pokud uvádím „z části“ znamená to, že dodržely jen část ze zadání, vliv na to mohly mít různé faktory. U „ne“ se zcela od zadání odchýlily, což mohlo být z různých důvodů. Níže jsou podrobně popsány jednotlivé úkoly, a zároveň je rozepsáno z jakého důvodu mají u dodržení zadání „z části“ či „ne.“ Na dodržení zadání mohlo mít vliv pochopení zadání, zaujetí tématem (motivace), temperament, věk dětí, jejich příklon k malířské technice (výtvarné typologie: kresebný, malířský, konstruktivní typ). U mé výzkumné skupiny mělo největší vliv na dodržení zadání zaujetí tématem (motivace) a pochopení zadání.

⁴² viz tabulka v příloze s. 69 (podrobněji rozepsané)

Graf 15: Graf ukazuje v jakém počtu cílová skupina dodržela zadání (Zdroj: archiv autora).

Důvody zhodnocení na „z části“ a na „ne“ vzhledem k dodržení zadání (pokud je v grafu „ano“ znamená to, že dodržely zadání):

1. úkol: „ano“ = všechny děti dodržely zadání

2. úkol: „ne“ = nevěděly si s úkolem rady (těžké uchopit zadání), nalepily jen obrázky, které obtáhly pastelkou nebo papír bez významu vybarvily

3. úkol: „z části“ = nevyprávěly příběh, ale pojmenovaly postavy, které nakreslily, popsaly, co nakreslily, „ne“ = k obrázku se nevyjádřily, pojmenovaly jen část postav

4. úkol: „z části“ = nakreslily postavy, jak si hrají s míčem, ale nejedná se o postavy z pohádky (z 2. úkolu), nebo nakreslily postavy z pohádky, ale bez míče, „ne“ = nedodržely zadání

5. úkol: „ano“ = zadání dodržely buďto přesně nebo po svém, tzn. nevytvořily postavu z obrázků věcí, které má ráda, ale vystřihly přímo fotografii osoby, nebo část osoby, ke které dodaly zbytek atributů. K ní dolepily to, co má ráda, „z části“ = vytvořily postavu z jednotlivých objektů, které však neznázorňují to, co má postava ráda, nebo nevytvořily postavu, nalepily však obrázky, které znázorňují to, co má postava z pohádky ráda.

6. úkol: „ano“ = zadání dodržely, mnohdy byly zcela uchváčeny technikou a to až tak, že původní obtisky prstů zanikly, „ne“ = od začátku tvorby obtiskují celou ruku, ne prsty, uchváčeny technikou

7. úkol: „ano“ = dodržely zadání, adekvátní barevnost k radosti, „z části“ = adekvátní barevnost radosti, ale dle jejich slov nevytvořily radost, těžké uchopit pojem „radost“, „ne“ = neadekvátní barevnost, avšak barevnost koresponduje s jejich tématem, nevytvořily radost - těžké uchopit pojem

9. úkol⁴³: „ano“ = dodržely zadání, barevnost odpovídá, malba doplněna koláží, „z části“ = nechtěly už dotvářet obrázky barevnými papíry, nebo neadekvátní užití barvy u špíny nebo čistoty

10. úkol⁴⁴: „ano“ = namalovaly a pojmenovaly, kam kouzelník čaruje pohádky, i když to na první pohled nešlo znát, využívaly skvrn, „ne“ = nemalovaly místo, kam jde kouzelník, nebo se nevyjádřily k tomu, co namalovaly: Díky tomu nemohu z obrázku poznat, co tím chtěly říct. Další možností bylo, že obkreslily již vzniklý obrázek, nevyužívaly skvrn.

5. Techniky z hlediska psychické náročnosti

U kapitoly s názvem „Dodržení cílů u jednotlivých výtvarných úkolů“ jsem se v jednotlivých podkapitolách zabírala analýzou jemné motoriky vzhledem k výzkumné skupině. V této kapitole bych chtěla shrnout poznatky, které se týkají psychické náročnosti aktivit (představitost, vůle a motivace⁴⁵). Paměť se z hlediska psychické náročnosti nezabývám, jelikož výzkumná skupina neměla problém s pamětí, zapamatováním si zadání.

Představitost

Díky představitosti jsme schopni vybavit si věci, děje ze své paměti, které aktuálně nevnímáme (zrakem, čichem, hmatem, sluchem). Dříve vnímanou realitu můžeme pozměnit do nereálných, fantazijních představ (Helus, 2011).

Ve výzkumné skupině byla představitost sledovatelná u toho, jak rychle od odvyprávění pohádky a zadání úkolu začaly děti tvořit, a dále u způsobu ztvárnění. Představitost se také projevovala v jejich výtvarné tvorbě a v odpovědích na otázky, které jsem jim dávala po každém dokončeném úkolu.

Takže veškerá autorská kresba, malba, koláž, prostorová tvorba kladla důraz na představitost, fantazii. Bez ní by nebyly schopni nic vytvořit. Na využití představitosti a fantazie byl nejvíce zaměřen 10. úkol, ve kterém bylo úkolem dětí domalovat již vzniklé skvrny.⁴⁶

43 Práce je jako skupinu nebavila.

44 Nejtěžší úkol na pochopení zadání, většina dětí kreslí cestu, nikdo nehledá ve skvrnách objekty.

45 Některé psychické náročnosti zejména motivaci zmiňuji výše ve své práci“ Vliv motivace na pečlivost“ s. 33

46 **10. úkol:** téma: „Hádanka“, technika: malba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

Vůle

Za pomoci vůle je jedinec schopen dosáhnout vytyčeného cíle. Vůli bych nazvala jakýmsi chtěním, odhodláním dokončit věc i přes klesající motivaci jedince. U dětí byla sledovatelná z hlediska dokončení práce. I když byla pozornost přerušena navrátily se samy od sebe opět k tvorbě. To je ukázkou toho, že měly vůli a touhu práci dokončit.

Vůli (dokončení práce) ovlivňovala míra motivovanosti, prožívané emoce, únava z výtvarné činnosti. Práci vždy všechny děti dokončily, avšak různě dodržely zadání. Nejvíce to bylo vidět u 9. úkolu, kdy vůle jedince ovlivnila dodržení zadání. Někteří ztratili vůli a motivaci práci dokončit (z hlediska dolepení papírů).

Motivace

Motivace vychází buď od jedince (vnitřní motivace). Jedinec má svůj motiv, který ho vede k jeho spokojenosti. Má důvod proč danou věc dělá nebo motivace vychází z okolí (vnější motivace). U tohoto projektu byla stěžejní vnější motivace (pohádka) pro vzbuzení zájmu dětí, ale i vnitřní motivace dětí nesměla chybět jinak by práce nevznikly.

U pozorovaného vzorku dětí jsem motivaci zpozorovala v touze dokončit práci, práci se zaujetím, autorské práci dle vlastní představivosti⁴⁷, vyptávání se, touze povídat si o tom, co vytvořily. Vždy se těšily na další pohádku.

Motivace dětí se měla snižovat s náročností úkolů. U posledních dvou úkolů (9. a 10. úkol)⁴⁸ tomu tak bylo. U 9. úkolu nebyly motivováni dokončit druhý obrázek, jelikož byl podobný tomu prvnímu. U 10. úkolu tomu bylo proto, že sám úkol byl obtížný na uchopení.

Psychická náročnost výtvarných technik

Psychickou náročnost výtvarných technik hodnotím body od 1 do 4, kdy 1 je nejmenší náročnost a 4 je vysoká náročnost.

Kresba

Představivost: Hodnotím číslem 2, spíše vysoká úroveň představivosti, pouze u 2. úkolu byla nižší z důvodu uchopení zadání, nevěděly si rady s dotvořením příběhu.

Vůle: Hodnotím číslem 2, spíše vysoká úroveň odhodlání začít a dokončit práci, pouze u 2. úkolu byla nižší z důvodu uchopení zadání.

Motivace: Hodnotím číslem 2, spíše vysoká úroveň motivace námětem, motivace ovlivňuje

47 Ačkoliv se dětem vyprávěla pohádka, byl zadáný úkol, tak i přesto měly volnou ruku, co se týče fantazie a představivosti.

48 **9. úkol:** téma: „Čistota a špína“, technika: malba (koláž), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

10. úkol: téma: „Hádanka“, technika: malba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

pečlivost a vykreslení obsahu. Pokud byly motivováni byly v některých případech pečlivější, v jiných případech pro ně bylo významnější znázornění obsahu.

Malba

Představivost: Hodnotím číslem 3, spíše nižší úroveň představivosti, u malby prsty byla představivost vysoká i co se týká pojmenování, jak si kapky povídají a jakou mají kouzelnou moc. Domalování skvrn však bylo na představivost náročné.

Vůle: Hodnotím číslem 2, spíše vysoká úroveň odhodlání začít a dokončit práci. Číslo 2 dávám kvůli 9. úkolu, kdy vůle jedince ovlivnila dokončení práce (druhý obrázek někde chyběl či nebyl zcela dokončen).

Motivace: Hodnotím číslem 3, spíše nižší úroveň motivace úkolem a technikou, motivace u malby ovlivňuje pečlivost, dobu práce a emoce. Malba prsty motivovala spíše mladší děti díky novosti techniky, práce byla vzhledem k technice spíše pomalá. Naopak domalování skvrn nezaujalo námětem ani technikou. Převažovala však také pomalá práce. Stejně tak malování v 9. úkolu (i vzhledem k lepení, stříhání) děti nemotivovalo.

Lepení, stříhání (koláž, prostorová tvorba)

Představivost: Hodnotím číslem 2, vysoká úroveň představivosti, dáno technikou (zejména prostorová tvorba) a námětem. ⁴⁹Některé děti dlouho vybíraly obrázky pro koláž u 5. úkolu, nemohly se rozhodnout.

Vůle: Hodnotím číslem 1, vysoká úroveň odhodlání začít a dokončit práci.

Motivace: Hodnotím číslem 2, spíše vyšší úroveň motivace námětem, technikou a úkolem. Vysoká motivace ovlivnila pečlivost tvorby a delší dobu práce. Nemotivováni byly pouze u 9. úkolu, vzhledem k náročnosti (tvorba 2 obrázků).

Závěr: Z hlediska psychické náročnosti je nejméně náročná technika lepení a stříhání, naopak nejvíce náročná se jeví technika malby.

6. Vhodnost jednotlivých technik pro cílovou skupinu

V této kapitole se zabírám vhodností základních technik pro cílovou skupinu. Vhodnost technik pojmám zvláště z hlediska psychomotoriky (úchop, přetah, přítlak, představivost, vůle a motivace) a zvláště pojmám vhodnost vzhledem k technice a úkolu.

Níže uvádím techniky, které děti zvládají bez problémů, a kterým by bylo třeba se více věnovat. Všechny techniky, s kterými jsem během výzkumu zacházela, jsou pro cílovou skupinu

49 **2. úkol** (kresba a koláž): Nevěděly si rady s dokreslením koláže, proto 2.úkol zahrnuji pod představivost u kresby viz „Výtvarný námět“ od s. 59

(z hlediska věku) adekvátní. Liší se pouze z hlediska náročnosti úkolu a schopnosti dětí z hlediska psychomotoriky. Vycházím z uskutečněných aktivit.

Shrnutí vhodnosti technik a úkolů

Z hlediska úkolu a techniky je pro cílovou skupinu nejvhodnější úkol 8., 6. a 1. Všechny tyto techniky spolu s úkoly se ukázaly jako nenáročné na realizaci. Nejméně vhodnými aktivitami se ukázal 3., 9., 10., a 7. úkol.

Úkol 8. a 6. ⁵⁰se ukázal jako vhodný díky zaujetí dětí tvorbou (novost technik), správnému dodržení zadání a pečlivosti tvorby. Děti předtím nikdy nemalovaly prsty ani nevytvářely trojrozměrné společné práce.

Úkol č. 1 ⁵¹ považuji za vhodný pro danou skupinu. Zejména díky tomu, že zaujal, všechny děti dodržely zadání (= úkol) a zároveň práce s tužkou je pro zkoumaný vzorek nejběžnější aktivitou (jednalo se o známou techniku).

Úkol č. 3 ⁵² se ukázal těžký vzhledem k vyprávění souvislého příběhu, což je dáno věkem výzkumného vzorku. Byly zaujati tvorbou, chtěly říct, co tam je, avšak vyjadřovací schopnost není ještě strukturovaná. ⁵³

Úkol č. 9 ⁵⁴ se ukázal pro jedince náročný z hlediska zpracování dvou obrázků v jedné aktivitě a zároveň pojmutím techniky koláže. Technika koláže buď chybí, nebo jsou papíry pouze natrhané.

Úkol č. 10 ⁵⁵ byl náročný z hlediska pochopení zadání (= úkolu) dotvářet skvrnu a zároveň namalovat místo, kam kouzelník odešel. Tudíž těžké na pochopení a představivost. Technika však náročná nebyla.

Úkol 7 ⁵⁶ byl náročný z hlediska uchopení abstraktního pojmu. Technika zpracování však náročná nebyla.

50 **6. úkol:** téma: „Kouzelný déšť“, technika: malba prsty, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

51 **8. úkol:** téma: „Stroj na nepořádek“, technika: prostorová tvorba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

52 **1. úkol:** téma: „Kouzelník“, technika: kresba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

53 **3. úkol:** téma: „Autorské vypravování“, technika: vypravování, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

54 Vypravování příběhu jsem do průzkumu zařadila proto, že jsem v dětech chtěla vzbudit fantazii, představivost, chtěla jsem vědět, jak se dokáží vyjadřovat a jaké emoce prožívají, ukázat jim, že mě jejich tvorba zajímá. Většina dětí, která mi o obrázku vyprávěla byla nadšená, že mi to mohou říct. Jelikož jsem úkol zaměřený pouze na vypravování měla v práci jen jeden, více jej nerozebírám.

55 **9. úkol:** téma: „Čistota a špína“, technika: malba (koláž), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

56 **10. úkol:** téma: „Hádanka“, technika: malba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

57 **7. úkol:** téma: „Moc kouzelného deště“, technika: prostorová tvorba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

Vhodnost technik s ohledem na psychomotorickou zátěž

Všechny techniky, které jsem vybrala jsou pro cílovou skupinu vhodné, rozdíl však shledávám v tom, jak jednotlivé techniky ovládají. Níže uvádím techniky, u kterých považuji za vhodné, aby děti procvičovaly. A ty, které už zvládají, tudíž se na ně při pracovní činnosti nemusí klást tak velký důraz.

Vhodnost technik

- **kresba:** Nejvhodnější technika pro cílovou skupinu, z hlediska nejmenší náročnosti na technickou realizovatelnost. Nedělá jim problém pečlivě, bez přetahu vybarvovat, dodržovat adekvátní přítlak. Úchop tužky byl ve většině případech nesprávný, ale to lze natrénovat. Z hlediska psychické náročnosti řadím techniku mezi nenáročné. S představivostí, vůlí a motivací umí zacházet.
- **prostorová tvorba:** Z hlediska náročnosti a zaujetí se zdá být pro cílovou skupinu nejvhodnější hned po kresbě. Pokud se v prostorové tvorbě neklade důraz na střihání, ale tvorba je založená na sestavování objektů a lepení je tato technika nejvhodnější, nejlépe ji zvládají. Z hlediska psychické náročnosti řadím techniku mezi nenáročné. Představivost a vůle jim nedělala žádný problém, motivace byla pouze u jednoho úkolu o něco nižší.
- **malba:** Malba prsty je více vhodná pro mladší děti (4 roky), pro starší malba štětcem. S ohledem na úchopy, přítlaky a přetahy bych techniku malby štětcem zařadila ke kresbě. Z hlediska psychické náročnosti (vzhledem k realizovaným úkolům) řadím techniku mezi středně náročné (ze všech technik vyšla z hlediska psychické náročnosti jako nejtěžší).
- **koláž:** Ačkoliv výzkumná skupina skvěle zvládá přítlak na lepidlo a čistotu práce, je koláž nejméně vhodná z důvodu nezaujetí (více je baví lepení, střihání při němž mohou budovat prostorové objekty) a z důvodu náročnosti nůžek, který je kladen na přítlak a přetahy. Z hlediska psychické náročnosti řadím techniku mezi středně náročné (z hlediska představivosti pro ně bylo těžké si vybrat obrázky u 5. úkolu).

Závěrem bych řekla, že výzkumné skupině dělá větší problémy zvládnutí motorické náročnosti než psychické. Z hlediska motoriky je třeba se více věnovat střihání, tudíž tvorbě koláží a prostorových věcí, kde se využívají nůžky. Procvičovat správnost úchopu nůžek, přítlaku, ale i přesnosti střihu. Kresbu a malbu zvládají, jen je třeba zdokonalit správné držení tužky/štětce. Stejně tak u lepení je třeba zdokonalit úchop. Prostorová tvorba (která není zaměřená na střihání) je aktivitou, kterou zvládají bez problémů.

Porovnání

Svoji skupinu dále porovnávám z hlediska vhodnosti technik s cílovými skupinami, kterými se zabývala Bc. Adéla Palečková, Mgr. Kateřina Grimmová, Mgr. Dana Stanková.

Bc. Adéla Palečková se ve své práci zabírala osobami se specifickými vzdělávacími potřebami. Jednalo se o dospělé se zdravotním postižením. Jako nejméně náročná, tedy nejvhodnější technika pro její skupinu, byla kresba. Kresba s malbou byly nejméně náročné na koordinaci rukou, avšak nejvíce náročné na úchop, pohyblivost a přítlak. Nejvíce náročnou technikou se ukázalo střihání. Kde je důraz kladen na jemnou motoriku (přítlak, stlačování nůžek), ale u osob se specifickými potřebami je oslaben. Z hlediska lepení byl u její skupiny nejméně náročný přítlak, a nejnáročnější byla pohyblivost a koordinace rukou (Palečková, 2017).

Nejméně a nejvíce náročné aktivity jsou u výzkumné skupiny Bc. Adély Palečkové a mé stejné. U mé cílové skupiny byla kresba také nejvíce náročná na správný úchop, avšak na přítlak ne, ten byl spolu s přítlakem u lepidla ve většině správný. Stejně tak se ukázalo, že ze všech technik nejméně zvládají správný přítlak u nůžek.

Mgr. Kateřina Grimmová se ve své práci zabírala dlouhodobě hospitalizovanými pacienty (seniory). Pro její skupinu byla nejvíce náročná technika malby. Musela pomáhat se základními věcmi, jako je vytlačení tuby na paletu, míchání barev, apod. Jako nejjednodušší se ukázala technika kresby. Nejvíce vyhovovala specifikám práce s danou skupinou. Práce s tužkou pro ně nebyla neznámou. Ve své práci píše, že pro ně byl problém držet nůžky i samotné střihání z důvodu třesu rukou. Tyto problémy s jemnou motorikou souvisí se stářím (Grimmová, 2013).

Stejně jako u mě se ukázala jako nejvhodnější technika kresby, Stejně tak se ukázalo, že ze všech technik nejméně zvládají správný přítlak u nůžek, který ovlivňuje přesnost střihání (přetahy).

Mgr. Dana Stanková se ve své práci zabírala specifiky výtvarných činností s ohledem na jejich psychomotorický vliv na seniory. Nejlehčí technikou se ukázala kresba. Po ní malba. Jako nejtěžší byla v její práci stanovena technika koláže a modelování (Stanková, 2016).

Nejlehčí a nejtěžší technika se u její skupiny shoduje s mou.

Závěr

Nejméně náročnou aktivitou se ve všech pracích jeví kresba, naopak nejnáročnější je technika koláže, kde je důraz kladen na střihání.

7. Návrh řešení témat a technik

Návrh témat a technik jsem se rozhodla rozebrat proto, že některé aktivity dělaly dětem potíže. Níže píšu alternativy (vzhledem k těmto aktivitám), které bych využila kdybych se skupinou pracovala příště. Jedná se tedy o návrhy řešení, které by potíže minimalizovaly, rozvíjely by jejich dovednosti.

Avšak v mém projektu byly tyto aktivity voleny záměrně, počítala jsem s tím, že ne všechny děti náročnější aktivity zvládnou. Jako výhodné se mi při tvorbě ukázalo postupovat od nejjednodušších úkolů po nejtěžší a zároveň začít pracovat od primárních technik. Jelikož to neklade vysoké nároky na psychiku dětí, nepřivádím je tak do stresové situace. Příště bych však lépe promyslela techniky, aby se za sebou 2x neopakovaly, jelikož si myslím, že to místy snižovalo míru motivovanosti a zaujetí (zjm. 9. a 10. úkol). Ale kdybych výzkum opakovala, zachovala bych příběh.

Bylo vidět, že více je zaujaly nevšední techniky a kresba. Nevšedními technikami mám na mysli takové, které ještě neměly možnost vyzkoušet (malba prsty, prostorová tvorba). Tvorbu dětí během kresebných aktivit hodně ovlivňoval námět a úkol, který byl vždy správně zvolen. Děti byly motivovány k tvorbě s výjimkou **2. úkolu**, který byl těžký na představivost a z toho důvodu i na vůli práci dokončit. Avšak všechny výtvor dokončily.⁵⁷

Kdybych chtěla, aby celá skupina zvládla všechny úkoly určitě bych pro takto staré děti ve věku 4 – 5 let zvolila některé úkoly jednodušší. Nejvíce se to týká 7., 9. a 10. úkolu.

U 7. úkolu⁵⁸ bych použila méně abstraktní pojem, který je pro ně více uchopitelný. Více by si pak práci užily a byly by kreativnější. Nicméně i zvoleného abstraktního pojmu se ujaly dobře.

U 9. úkolu⁵⁹ bych snížila počet obrázků na jeden, aby vyzbyla vůle a motivovanost práci dokončit (jak s ohledem na malbu, tak i koláž).

10. úkol⁶⁰ byl náročný na pochopení úkolu a na představivost. Příště bych namísto skvrn, které se nakonec ukázaly jako příliš složité, neuchopitelné tvary pro představivost, použila jednodušší geometrické tvary, navíc bych jim vypomohla nějakými příklady (obrazce, které bych u příkladů využila by nebyly na jejich papíru, jelikož bych tím omezila rozvoj představivosti).

57 **2. úkol:** téma: „Popletená pohádka“, technika: koláž (lepení) a kresba (autorská kresba), viz „Výtvarný námět“ od s.59

58 **7. úkol:** téma: „Moc kouzelného deště“, technika: prostorová tvorba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

59 **9. úkol:** téma: „Čistota a špína“, technika: malba (koláž), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

60 **10. úkol:** téma: „Hádanka“, technika: malba, viz „Výtvarný námět“ od s. 59

U 5. úkolu⁶¹ bych vzhledem k rozhodování zvolila menší výběr obrázků. Myslím si, že široká škála motivů ovlivnila zpočátku jejich představivost během výběru. Práce však byla ve finální verzi skvěle odvedená.

Techniky - řešení

Problémy měla výzkumná skupina nejvíce u kresby, stříhání, malby, nejméně u lepení. Uvádím proto návrhy řešení pro zlepšení dovedností v technikách, které jim dělaly nejvíce problémy .

- **stříhání:** U stříhání bych se více zaměřila na správné držení nůžek kvůli přesnosti stříhu, tzn. průběžně kontrolovat a korigovat úchop a zároveň ze začátku trénovat stříhání na jednoduchých cvičení př. vystřihávání základních geometrických tvarů.
- **kresba/malba:** U kresby bych využívala trojhrané pastelky, dělala motorická cvičení (kresba ležatých osmiček, kruhů), které by děti více nutily ke správnému úchopu. U malby bych se více zaměřila na nabírání barev, aby nebyly moc řídké. K tomu bych využila větší kulatý štětec a ukázky barevných tónů, které by se děti měly snažit napodobit.

61 5. úkol: téma: „Kouzelníkovo kamarád“, technika: koláž (stříhání, lepení), viz „Výtvarný námět“ od s. 59

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo určit vhodnost výtvarných technik pro skupinu dětí předškolního věku s ohledem na jejich psychomotoriku. Teoretická část byla rozdělena do 5 základních kapitol, ke kterým jsem pro přehlednost vytvořila tématické podkapitoly. Vedle první úvodní kapitoly se druhá kapitola týkala vývoje myšlení a řeči, třetí vývoje psychomotoriky, kdy jsem obecně představila, co pojem znamená a následně jsem si jej pro přehlednost rozdělila na psychickou a motorickou část. Čtvrtá kapitola se zabírala chronologickým vývojem kresby až do předškolního věku, jelikož tento věk odpovídá zkoumanému vzorku. Je zde popsán vývoj v zobrazování námětů a kresebný vývoj zobrazování postavy. Pátá kapitola se týkala výběru technik pro cílovou skupinu. Jde především o popis a odůvodnění technik, které jsem zvolila, na co byl u techniky kladen důraz, čeho jsem si všímala během výzkumu.

V praktické části jsem se věnovala rozboru vybraných výtvarných technik. V rámci výtvarných technik se ukázalo jako nejméně náročné lepení (prostorová tvorba) a kreslení. Nejvíce náročné bylo stříhání, kde u koláže nebyly předem vystříhané materiály a děti si vše musely připravit samy. V některých případech zde nastal problém v pochopení zadání.

Z hlediska úkolu byla nejméně náročná malba prsty, kresba a prostorová tvorba, kde byl důraz kladen na lepení a společnou tvorbu. Avšak na správnost úchopu se kresba ukázala jako nejtěžší, nikdo ze skupiny neměl správný špetkový úchop. Zjistila jsem, že malbou prsty jsou nejvíce nadšené mladší děti, které u ní vydrží déle než starší. Jednou z náročnějších aktivit bylo vypravování. Nejvíce náročné aktivity byly ty, které byly zaměřeny na rozvoj představivosti, abstraktní pojmy anebo byly náročné na tvorbu.

Výzkum ukázal, že by se děti měly více věnovat stříhání a procvičovat správný úchop tužky.

Resumé

The goal of this bachelor thesis was to determine the suitability of the art techniques for a group of preschool children considering their psychomotorics. The theoretical part was divided into 5 basic chapters with thematic subchapters. In addition to the first introductory chapter, the second chapter related to the development of thinking and speech. The third chapter related to development of psychomotorics, where I generally introduced what the concept means and then I divided it for clarity into a psychic and motoric part. The fourth chapter dealt with the chronological development of the drawing up to preschool age, as this age corresponds to the sample being examined. It also described the development of displaying of themes and characters. The fifth chapter was about the selection of techniques for the target group. It consists of the description and justification of the selected techniques and observed things.

In the practical part I dealt with the analysis of selected art techniques. The least demanding art techniques were gluing (spatial creation) and drawing. The most demanding was cutting, where children had to work on their own on collage. In some cases, there has been a problem with misunderstanding the assignment.

The least demanding tasks were painting with fingers, drawing and spatial creation, where emphasis was put on gluing and common work. But the drawing proved to be the hardest in the correct grip area, no one in the group had the correct grip. Painting with fingers was the most interesting among youngest children. The most demanding activities were those that were focused on imagination, abstract concepts, or were hard to create.

Research has shown that children should practice the cutting and proper grip of pencils more.

Seznam použité literatury

- 1) HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: Učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada Publishing, 2011, 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.
- 2) UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, 2002, 125 s. ISBN 80-7178-599-7.
- 3) SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Helena HAZUKOVÁ a Jan SLAVÍK. *Výtvarné čarování: Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. 2. Úvaly: Albra spol., 2010, 167 s. ISBN 978-80-7361-079-1.
- 4) *Základy psychologie*, Vágnerová, 2005
- 5) HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I.: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha 1, 1986, 159 s. ISBN 1021-4794.
- 6) HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I.: Výtvarný projev a psychický život dítěte*. 2. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, 129 s. ISBN 80-7290-237-7.
- 7) VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Katedra psychologie pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, 1992, 115 s. ISBN 80-7066-384-7.
- 8) ČÍŽKOVÁ, Andrea. *Návrh diagnostiky výtvarných schopností a dovedností u seniorů*. Plzeň, 2016, 84 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martina Komzáková, Ph.D.
- 9) STANKOVÁ, Dana. *Specifika vybraných výtvarných technik z hlediska psychomotorické stresové zátěže u seniorů*. Plzeň, 2016., 138 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martina Komzáková, Ph.D.
- 10) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- 11) GRIMMOVÁ, Kateřina. *Výtvarné etudy s principem art-therapy u dlouhodobě hospitalizovaných pacientů*. Plzeň, 2013, 94 s. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martina Komzáková, Ph.D.
- 12) PALEČKOVÁ, Adéla. *Využití výtvarných technik u osob se specifickými vzdělávacími potřebami*. Plzeň, 2017, 81 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Martina Komzáková, Ph.D.
- 13) HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- 14) POLENOVÁ, Kateřina. *Laterální a levoruký žák* [online]. České Budějovice, 2012, 92 s. [cit. 2018-5-8]. Dostupné z: https://theses.cz/id/hpcb64/DP_-_Kateina_Polenov_-

_Lateralita_a_levoruk_k.pdf. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce PhDr. Ivana Šimková.

14) VÁGNEROVÁ, Marie. *Obecná psychologie: Dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Praha: Karolinum, 2016, 413 s. ISBN 978-80-246-3268-1.

Internetové zdroje

1) VESELÁ, Marta a Mgr. Martina SIMONIDESOVÁ. Grafomotorika.eu: Nesprávné úchopy. *Grafomotorika.eu* [online]. 2012 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <http://www.grafomotorika.eu/nespravne-uchopy/>

2) VESELÁ, Marta a Mgr. Martina SIMONIDESOVÁ. Grafomotorika.eu: Fyziologický vývoj úchopů u dětí. *Grafomotorika.eu* [online]. 2012 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <http://www.grafomotorika.eu/fyziologicky-vyvoj-uchopu-u-deti/>

Seznam ilustrací

Ilustrace 1: správný úchop.....	20
Ilustrace 2: z části správný úchop	20
Ilustrace 3: z části správný úchop	20
Ilustrace 4: z části správný úchop	20
Ilustrace 5: nesprávný úchop	21
Ilustrace 6: nesprávný úchop.....	21
Ilustrace 7: nesprávný úchop	21
Ilustrace 8: nesprávný úchop	21
Ilustrace 9: nesprávný úchop	21
Ilustrace 10: správný úchop	22
Ilustrace 11: z části správný úchop	23
Ilustrace 12: z části správný úchop.....	23
Ilustrace 13: nesprávný úchop	23
Ilustrace 14: nesprávný úchop	23
Ilustrace 15: nesprávný úchop	23
Ilustrace 16: správný úchop	24
Ilustrace 17: správný úchop	24
Ilustrace 18: z části správný úchop	25
Ilustrace 19: z části správný úchop	25
Ilustrace 20: nesprávný úchop.....	25
Ilustrace 21: nesprávný úchop	25
Ilustrace 22: předpoklad náročnosti úkolů.....	39
Ilustrace 23: skutečná náročnost úkolů.....	39

Seznam grafů

Graf 1: úchop, celkové shrnutí.....	26
Graf 2: úchop, tužka/štetec.....	26
Graf 3: úchop, lepidlo.....	27
Graf 4: úchop, nůžky.....	27
Graf 5: přítlak, celkové shrnutí.....	28
Graf 6: přítlak, všechny techniky (tužka/štetec, lepidlo, nůžky).....	29
Graf 7: přetahy, kresba a stříhání.....	30
Graf 8: přetahy, celkové shrnutí.....	30
Graf 9: pečlivost vybarvení.....	32
Graf 10: introverti, extroverti.....	33
Graf 11: vliv temperamentu na pečlivost.....	33
Graf 12: grafický typ postavy.....	35
Graf 13: rychlost tvorby.....	36
Graf 14: náročnost aktivit.....	40
Graf 15: dodržení zadání.....	42

Přílohy

Slovník pojmů

výzkum = projekt

úkol = zadání

úkol = pokud je před slovem „úkol“ číslo myslím tím celkovou aktivitu

námět = příběh, pohádka, téma

aktivita = celková práce (zahrnuje vyprávění příběhu, zadání práce)

Charakteristika dětí

Tereza, věk: 5,3

Klidná, rozumná holčička. V rámci třídy se zdála jako jedna z rozumově vyspělých. Může to souviset s tím, že má mladšího sourozence a její rodiče jsou učitelé. Pracuje samostatně. Každý den si ve školce o volnu kreslila, mnohdy si nestihla jít hrát. Její nejlepší kamarádkou je Marika.

Milan, věk: 5,3

Temperamentnější chlapec, patří do skupiny, co to řídí, pokud jsou ve třídě jeho dva kamarádi. Pokud je ve třídě sám je spíše tichý. Pracuje samostatně. Každý den si ve školce kromě hraní o volnu kreslil. Tomáš s Josefem jsou jeho nejlepší kamarádi.

Tomáš, věk: 5,3

Velmi chytrý, temperamentní, komunikativní a společenský. Jeho maminka je učitelka a táta je politik, hranice chování má nastavené z domova. Pracuje samostatně. Každý den si ve školce kromě hraní o volnu kreslil. Na svůj věk působí velmi vyspěle.

Marika, věk: 5,2

Rozumná holka, bez společnosti své nejlepší kamarádky je tichá. Pokud je však kamarádka přítomna patří mezi hlasitější děti a je i více komunikativní. Kamarádí se zejména se staršími dětmi ze třídy. Maminka dělá bojové sporty a její výchova je ráznější. Pracuje samostatně. Každý den si ve školce o volnu kreslila, mnohdy si nestihla jít hrát. Nejvíce se kamarádí s Terezou.

Hana, věk: 5,2

Je šikovná, komunikativní, bohatá slovní zásoba, temperamentní. Její otec je režisér a maminka ředitelka firmy. Pracuje samostatně. Zřídka kdy si ve školce o volnu kreslila, raději si hrála s ostatními. Na svůj věk působí velmi vyspěle.

Josef, věk: 5,2

Chytrý, komunikativní, ze třídy nejvíce temperamentní. Má staršího sourozence, u rodičů postrádá láskyplnost, výchova je tvrdá a to se odráží i na jeho chování ve třídě, kde se snaží svým chováním nad ostatními vyčnívat. Je „hlavou“ skupiny chlapců. Pracuje samostatně. Každý den si ve školce kromě hraní o volnu kreslil. Kamarádí se s Milanem a Tomášem.

Zdeněk, věk: 5,2

Nedokáže se soustředit na práci, ve třídě se kamarádí s těmi nejmladšími, je spíše tichý. Pracuje samostatně. O volnu si nikdy nekreslil, hrál si s ostatními.

Lenka, věk: 5

Nedokáže se soustředit na činnost, je hodně temperamentní. Doma se jí moc nevěnují. Pracuje samostatně. Zřídka kdy si o volnu kreslila, spíše si hrála.

Aneta, věk: 4,10

Šikovná, chytrá, komunikativní, na svůj věk má širokou slovní zásobu. Rodiče se jí hodně věnují. Maminka pracuje jako soudce a táta jako manažer. Pracuje samostatně. Nikdy si o volnu nekreslila, raději si hrála s ostatními. Výtvarná činnost ji celkově moc nebaví. Nejvíce se baví s Hankou, Lenkou a Michaelou.

Tadeáš, věk: 4,10

Je chytrý, hodně temperamentní. Neustále na sebe strhává pozornost tím, že někomu ubližuje, je sprostý či ničí hry. Je to jeho snaha na sebe upoutat a dostat se k dětem blíž. Rodiče se mu moc nevěnují. Pracuje samostatně. O volnu si občas kreslil, ale spíše si stavěl ze stavebnice.

Robin, věk: 4,10

Tichý, moc kamarádů ve třídě nemá. Baví se hlavně s Václavem a Petrem nebo s paní učitelkou. Vada řeči, špatná výslovnost zejména písmen R a Z, člověk mu špatně rozumí. Pracuje samostatně.

Václav, věk: 4,8

Nenápadný, tichý a šikovný. Během volna často kreslí, či staví ze stavebnice. Pracuje samostatně.

Daniel věk: 4,7

Tichý, spíše uzavřený, nejradši si sám hraje se stavebnicí. Pracuje samostatně. Nikdy si o volnu nekreslil, vždy stavěl ze stavebnice.

Petr, věk: 4,4

Tvrdohlavý, klidný a tichý. Vyhledává společnost Robina. Pracuje samostatně. Nikdy o volnu nekreslil, hrál si s ostatními.

Michaela, věk: 4,4

Temperamentní, chytrá. Vyhledává společnost starších holek. Pracuje samostatně. O volnu si hrála s ostatními děvčaty.

Výtvarný námět

1.TÝDEN

1.den

typ práce: individuální

téma: „Kouzelník“

technika: kresba (vybarvování, autorská kresba)

materiál: pastelky, tužky, A4 papír

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 10 – 15 minut

příběh: „Žil byl v daleké zemi před mnoha a mnoha lety jeden pán, který měl tuze rád pohádky.

Nebyl to ale ledajaký pán, tento pán měl kouzelnou moc. Byl to totiž kouzelník. Jeho čarovná moc se skrývala v jeho klobouku. Každý večer, když šly děti spát vytahoval z kouzelného klobouku pohádky, a ty pak posílal do dětských snů.“

úkol: Úkolem dětí je, aby nakreslily kouzelníka. Jak si myslí, že vypadá kouzelník.

otázky: „Jak se jmenuje váš kouzelník?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantost ruky, přetahy, dodržení zadání, představivost, motivace, rychlost tvorby, pečlivost vybarvování

Výtvarným cílem je vytvoření obrázku dle fantazie a jeho následné vybarvení jako omalovánky.

Znázornění grafického typu lidské postavy, zda odpovídá věku dítěte.

náročnost: Tuto výtvarnou aktivitu volím jako první, jelikož ji považuji za nejjednodušší, z toho důvodu, že děti v MŠ běžně během výtvarných aktivit využívají tužku a pastelky. Proto si myslím, že tuto činnost zvládnou bez problémů.

2.den

typ práce: individuální

téma: „Popletená pohádka“

technika: koláž (lepení) a kresba (autorská kresba)

materiál: vystřížené obrázky, tužky, pastelky, lepidlo, A4 papír

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 20 minut

příběh: „Pamatujete si na kouzelníka ze včerejška? *Pokud ano, tak jistě víte, že dětem čaroval z klobouku pohádky. (Pokud ne, tak vám povím, že tento kouzelník čaroval pohádky dětem).*

Jednou měl ale spoustu práce. Musel pomoci druhým lidem s jejich nesnáze, doma uklidit nepořádek a něco dobrého si uvařit. A tak se stalo, že při čarování pohádky na dobrou noc se popletl. Omylem řekl špatné zaříkadlo a šlamastika byla na světě. Kouzelník dětem vyčaroval „Popletenou pohádku.“

úkol: Úkolem dětí je, zamyslet se nad tím, o kom by byla jejich popletená pohádka. Poté si vyberou z vystříhaných pohádkových bytostí 3 hrdiny do své popletené pohádky. Hrdiny nalepí a dle své fantazie dokreslí příběh.

otázky: „Kdo je hlavním hrdinou ve vaší pohádce?“, „Jaký je název vaší pohádky?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantost ruky, přetahy, motivace, představivost, rozhodování, pečlivost vybarvení

Cílem aktivity je rozvoj představivosti (vzhledem k příběhu), umět si rozvrhnout kompozici, schopnost rozhodnout se (vybrat si postavičky na jejichž základě vytvoří příběh)

náročnost: Náročné z hlediska rozvržení kompozice.

3.den

typ práce: individuální

téma: „Autorské vypravování“

technika: vypravování

materiál: -

plánovaná doba práce: 40 minut, výsledná doba práce: 18 - 20 minut

příběh: individuální

úkol: Úkolem dětí je vymyslet a následně odvyprávět pohádkový příběh na základě jimi nakreslené „Popletené pohádky“.

otázky: „Jaké vlastnosti mají jednotliví hrdinové? Kdo je hlavní hrdinou?“

cíl: Rozvoj vyjadřování, osvojení si mluvení před „davem“, utváření celistvého příběhu na základě vizuálního podnětu

náročnost: Aktivita je náročná na vymyšlení celistvého příběhu, a na schopnost vyjadřovat se, mluvit srozumitelně.

4.den

typ práce: individuální

téma: „Jak si pohádkové bytosti hrají“

technika: kresba (autorská + stylizace)

materiál: pastelky, tužky, A4 papír

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 15 - 20 minut

příběh: „Pro vás a pro vaše pohádkové bytosti z „Popletené pohádky“ připravil kouzelník obrázky míčů. Je třeba vědět, že není míč jako míč. Každý míč může sloužit k jiné hře, například s fotbalovým míčem budeme těžko hrát tenis. Zde na obrázcích máme ukázky různých míčů, pokusíme se uhádnout, co se hraje s kterým míčem?“

Nyní když jsme si všechny vyobrazené míče přiřadili k různým míčovým hrám, chtěl by vás kouzelník poprosit, abyste některý z míčů poslali do své „Popletené pohádky“, jelikož vaše bytosti si s míčem nikdy nehrály a chtěly by to také vyzkoušet.“

úkol: Dětem rozložím na lavici obrázky „Popletené pohádky“. Na začátku práce je třeba děti znovu upozornit, aby měly na mysli, že existují různé druhy míčů (uvedeno v úvodu). Úkolem je, aby děti poslaly míč do pohádky a vyobrazily své pohádkové bytosti v pohybu, jak si hrají s míčem (vyobrazily jejich interakci). Pohádkové postavy si překreslí (dle předlohy = jejich obr. z úkolu 2) na jiný papír. Mělo by jít na nich poznat, že si hrají.

otázky: „Jakou míčovou hru hrajete nejraději a s kým? Jakou hru hrají vaše pohádkové bytosti?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantnost ruky, přetahy, motivace, představivost, dodržení zadání, rychlost tvorby

Znázornění sociální interakce mezi pohádkovými bytostmi, znázornění bytostí v pohybu.

náročnost: Tento úkol je náročný z hlediska přenesení pohádkových bytostí dle předlohy vlastní autorskou kresbou (náročnost na stylizaci), dále na vyobrazení sociální interakce.

5.den

typ práce: individuální

téma: „Kouzelníkovo kamarád“

technika: koláž (stříhání, lepení)

materiál: noviny, časopisy, barevné papíry, nůžky, lepidlo, A4 papír

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 25 - 30 minut

příběh: „Kouzelník si prohlédl obrázky z předešlé hodiny, kdy jste vyobrazovaly hrající si pohádkové bytosti. Hned, jak je uviděl, byl velice smutný, jelikož by si chtěl také hrát. Ale zjistil, že nemá s kým. Jeho kamarád bydlí moc daleko. Uděláme kouzelníkovi radost a přičarujeme mu jeho kamaráda alespoň skrze obrázek.“

úkol: Vytvořte kouzelníkovi kamaráda z výstřížků (časopisy, noviny, barevné papíry). Vystříhávejte takové obrázky, které vystihují jeho vlastnosti (to co má rád, jaký je, jeho záliby, koníčky, co rád jí, zdali je hodný, zlý, je to nezbeda, nešika apod.). Úkolem je z obrázků, které vystříháte vytvořit celou postavu kouzelníkova kamaráda a tu nalepit na papír. Jak bude jeho kamarád vypadat záleží jen na vás.

otázky: „Jaké vlastnosti má jeho kamarád?“, „Jak si myslíte, že jsou spolu v kontaktu, když bydlí daleko od sebe a nemají mobilní telefony?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop (lepidlo, nůžky), dominantost ruky, přetahy, představivost, motivace, rozhodování, nanášení lepidla, lepení objektu, sledování směru obrýsu

Cílem této aktivity je rozvoj představivosti, manipulace s nůžkami (úchop), rozvoj zručnosti (lepení, stříhání).

náročnost: Po předchozích čtyřech aktivitách dochází k zapojení nového prvku do tvorby – nůžek a lepidla. Při stříhání je důležitá pozornost a přesnost (stříhání podle obrysu). Zároveň se při stříhání hodně procvičuje rotace zápěstí a spolupráce pravé a levé ruky, kdy v jedné ruce jsou nůžky a v druhé ruce jedinec drží vystřižovaný obrázek (špetkový úchop). Mimo zapojení zápěstí, dochází i k zapojení prstů (prstový úchop), jenž stlačují a rozevírají nůžky. Při lepení, otvírání víčka užíváme dlaňového úchopu. Při lepení je též důležitý přítlak (abychom nanесли dostatek lepidla a zároveň přilepili na papír vystřižovaný obrázek) a přesnost (aby nám někde lepidlo nescházelo, nebo naopak, aby nám nepřebývalo).

2.TÝDEN

6.den

typ práce: individuální

téma: „Kouzelný déšť“

technika: malba (prsty)

materiál: naředěné temperové barvy (modrá, zelená, žlutá, červená, fialová a oranžová), na výběr A4 a A3 papír, rukavice

plánovaná doba práce: 20 minut, výsledná doba práce: 15 minut

příběh: „Jednou za deštivého dne, kdy nebylo co na práci a kamarád nemohl přijít, jelikož bydlí daleko od kouzelníka, seděl náš kouzelník ve své chaloupce. A při tom sledoval dešťové kapky, které mu stékaly po okně. Kapky byly nejdříve velmi tiché, jelikož jich bylo málo. Ale postupně, čím jich bylo více, se jejich cesta na zem zrychlovala a začaly být velmi hlasité. Nejspíš si mezi sebou povídaly. Zároveň tyto dešťové kapky, v seskupení vytvářely déšť, který ale nebyl ledajaký, byl kouzelný.“

úkol: Pokuste se pomocí prstů namalovat, jak by podle vás vypadal kouzelný déšť a zároveň i to, jak si mezi sebou kapky povídají. K tomu vám pomůžou vaše prsty, které vám umožní vyobrazit komunikaci kapek. Zároveň během tvorby přemýšlejte nejen nad komunikací kapek, ale i nad barvou kouzelného deště.

otázky: Jakou má kouzelný déšť barvu? Zkuste hádat jakou kouzelnou moc má?

cíl (co sledovat): rychlost tvorby, motivace, barevnost, způsob práce (prsty, celá ruka), dodržení zadání

Cílem je vyzkoušet si malovat nezvyklou výtvarnou technikou – prsty. Vyjádřit pomocí různých vzdáleností kapek komunikaci a zároveň barevností vyjádřit, jak vypadá kouzelný déšť (záleží

na jejich představivosti, fantazii, emocích, barevné preferenci). Technika malby je zde užita z hlediska praktického (pastelkami by to trvalo dlouho a nejsou tak výrazné) a malba prsty jako výtvarné pomůcky z hlediska vyjádření komunikace, ponoření se do aktivity („třukot prstů jako kapek“), s koláží či s kresbou by se tak dobře tohoto cíle nedosáhlo. Díky práci s prsty, třupkáním má dojít k relaxaci a uvolnění. Uvědomění si vlastních a výtvarných možností.

náročnost: Náročné na představivost, ne na estetiku. Důležité je, aby se děti v tomto úkolu soustředily na průběh práce, na svoje emoce, ne na výsledek práce.

7.den

typ práce: individuální

téma: „Moc kouzelného deště“

technika: prostorová tvorba (stříhání, lepení)

materiál: roličky papíru, barevný papír, noviny, lepidlo, lepicí páska

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 15 minut

příběh: „Minulou hodinu jsem vám vyprávěla příběh o kouzelném dešti a vy jste hádali, jakou moc asi může mít. Nyní vám prozradím jeho pravou moc. Tento déšť, který padal na zem měl velice obrovskou moc. Pokaždé, když padal, viděl na své cestě spoustu ustaraných či utrápených lidí. Proto když padal tenkrát, měl kouzelnou moc. Kouzelná moc deště spočívala v tom, že dokázala udělat druhého člověka šťastného, naplnit ho pocitem radosti.“

úkol: Úkolem dětí je vytvořit (zhmotnit) radost. Jak si myslíte, že radost vypadá, jakou může mít podobu? Vše je na vaší fantazii. Pokuste se zhmotnit slovo „radost“.

otázky: „Komu byste radost věnovaly?“, „Kdo si myslíte, že ji teď potřebuje nejvíce?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantnost ruky, přetahy, představivost, motivace, nanášení lepidla, stlačování a rozevření nůžek

Důvěra v sebe, v to, že to zvládnou = dokončení práce, schopnost převést abstraktní pojem na hmatatelný (abstraktní x reálné ztvárnění), rozvoj obrazové představivosti, adekvátní barevnost, rychlost tvorby, dodržení zadání. Přejít z plošného vyjadřování do trojrozměrného. Znat rozdíl mezi tímto vyjadřováním, vědět jaké nové možnosti to umožňuje.

náročnost: Tato aktivita mi přijde náročná z hlediska vyjádření emoce „radosti“ (ztvárnění abstraktního), neuchopitelného pojmu na věc konkrétní, uchopitelnou. Vyjádření radosti.

8.den

typ práce: skupinová

téma: „Stroj na nepořádek“

technika: prostorová tvorba (stříhání, lepení)

materiál: krabice, krabičky od čaje, ruličky, noviny, časopisy, lepenka, nůžky

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 50 minut

příběh: „Blížil se večer, doba, kdy kouzelník čaruje pohádky z klobouku. Zrovna, když chtěl začít čarovat pohádku na dobrou noc zjistil, že nemá svůj klobouk. Začal se rozhlížet po pokoji, ale nikde jej neviděl, jelikož měl všude obrovský nepořádek. Na zemi ležela lžice, noviny, které byly různě pomuchlané, byly poházeny všude po chaloupce. Dokonce i v koupelně vedle umyvadla či na lustru. O neumytém nádobí a prachu všude, kam oko dohlédne ani nemluví. Náš kouzelník totiž tvrdí, že nemá na uklízení čas, jelikož celé dny vymýšlí pohádky. Pomůžeme mu pro tentokrát s úklidem, aby mohl snadněji nalézt klobouk a poslal dětem včas pohádku na dobrou noc a a pak už si bude uklízet sám?“

úkol: Úkolem je, aby děti společně, jako skupina vyrobily pro kouzelníka stroj na nepořádek. Zamyslely se, jak asi vypadá takovýto stroj, a pokusily se mezi sebou domluvit, jak by mohl přibližně vypadat. K sestrojení stroje využijí věci, které jsem přinesla - krabice (velké, malé), noviny, časopisy a podobně, které k sobě budou lepit pomocí lepicí pásky.

otázky: „Jak vypadá stroj na nepořádek?“, „Kdo z vás co vytvořil?“, „Jak byste stroj pojmenovaly?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantnost ruky, představitivost, motivace, rozhodování, schopnost práce ve skupině - schopnost domluvit se, rozdělení práce

náročnost: Aktivita je pro skupinu náročná z hlediska domluvy a spolupráce. Možné je, že budou obtíže s přilepením objektů, procvičení jemné motoriky (lepení, stříhání, muchlání).

9.den

typ práce: individuální

téma: „Čistota a špína“

technika: malba (koláž - lepení, stříhání)⁶²

materiál: barevné papíry, barevné vodovky, kalíšky s vodou, štětce, lepidlo, nůžky

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 20 minut

příběh: „Musím říct děti, že jste sestrojily skvělý stroj na nepořádek. To půjde kouzelníkovi uklízení raz dva. Musím vám taky povyprávět, co se dělo poté, co vešel kouzelník do své chaloupky. Když kouzelník vešel dovnitř své chaloupky, téměř to tam nepoznal. Všechn nepořádek byl pryč, věci byly na svém místě, všude se to blýskalo čistotou. Po prachu, nečistotě a celkovém nepořádku nezbylo ani památky. Kouzelník se velice zastyděl nad tím, jak nepořádný byl a slíbil, že už takový nebude. A zároveň vám chce moc poděkovat za to, že jste mu ukázaly, jak na to a pomohly mu najít klobouk, který se nacházel pod horou novin. Aby měl kouzelník stále na mysli, že je potřeba

62 Původním záměrem bylo propojit malbu s koláží, ale jelikož se děti na dolepení celkově nesoustředily (buďto tam zcela chybí, nebo narychlo natrhaly papíry a nalepily) nebudu se tímto úkolem vzhledem k technikám lepení a stříhání zabývat.

uklízet, chtěla bych vás požádat o to, abyste mu vytvořily dva obrázky. Jeden jak vypadá čistota (pomocí barev a novin – muchlání, skládání, stříhání, trhání) a druhý jak vypadá špína (pomocí barev a novin – muchlání, stříhání).

úkol: Úkolem je, aby se děti zamyslely nad barvou a nad tvary nepořádku, nečistoty a špíny a nad barvou pořádku a čistoty. Výtvarnými prostředky následně vyjádří čistotu a špínu (barevností a prostorově). Dostanou dvě čtvrtky formátu A4. Jedna čtvrtka bude znázorňovat čistotu a druhá špínu. K dispozici k vyjádření těchto pojmů budou mít barvy a noviny. Při vyjadřování pořádku = čistoty, či nepořádku = špíny mohou noviny různě stříhat, trhat, muchlat a následně je nalepí na příslušný barevně odpovídající papír.

otázky: „V čem jsi jsou podobné vaše obrázky čistoty, pořádku?“, „V čem jsi jsou podobné vaše obrázky nečistoty, nepořádku?“, „Pomáháte doma uklízet?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantnost ruky, představivost, motivace, rozhodování, rychlost tvorby, dodržení zadání, adekvátní barevnost

uvědomění si rozdílu, vyzkoušet si přiřadit pojmům barevnost, možnost ověření barevné shody/neshody, práce s dvojrozměrným a trojrozměrným výtvarným vyjádřením.

náročnost: Náročnost této aktivity shledávám z hlediska zadání v jeho pochopení. Dalším prvkem, který se mi zdá náročný, je přiřazení barevnosti a vytvoření prostorovosti vzhledem k pojmům.

10.den

typ práce: skupinová

téma: „Hádanka“

technika: malba

materiál: vodovky, tempery, štětce, balicí papír

plánovaná doba práce: 30 minut, výsledná doba práce: 10 minut

příběh: „Dneska je poslední den, kdy s vámi kouzelník bude trávit čas. Je hrozně rád, že vás mohl doprovázet a rozdávat vám spoustu radosti a zábavy. Jenže nyní musí už odejít, jelikož jej čekají jinde. Ptáte se kde? To sama nevím. Ale nechal mi tu pro vás hádanku. Když ji rozluštíte, zjistíte, kam vlastně odešel a s kým teď bude trávit čas.“

úkol: Děti obdrží společný arch balicího papíru s inkoustovými skvrnami. Jejich úkolem je skvrny dokreslit, a tím zjistí, kam kouzelník odešel. Na závěr si o tom budeme povídat.

otázky: „Kam kouzelník dle vás odešel?“

cíl (co sledovat): přítlak, úchop, dominantnost ruky, představivost, motivace, rozhodování, navlhčení štětce, nanášení barvy na štětec, navázání na daný tvar⁶³

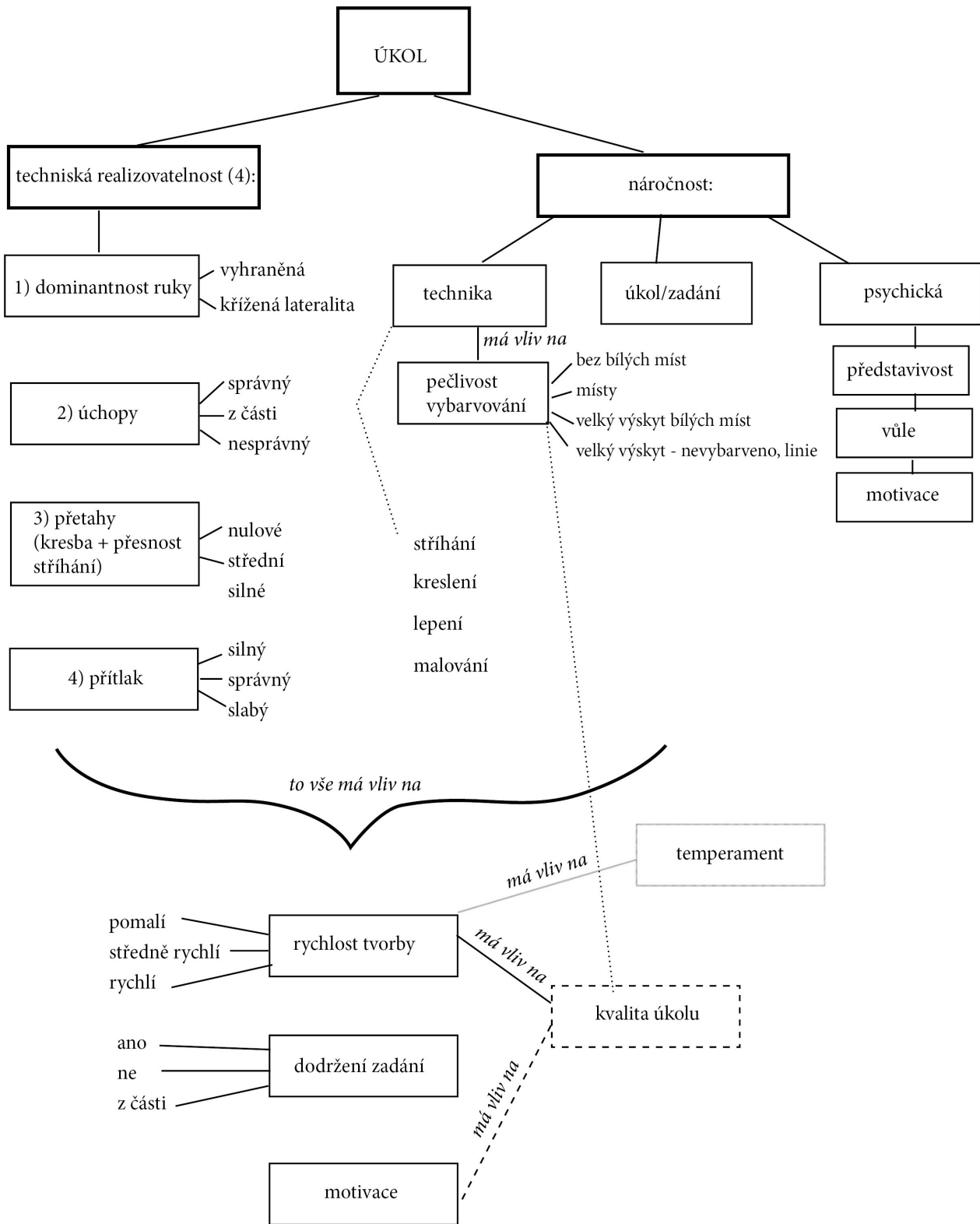
rozvoj abstraktního myšlení = obrazové představivosti

náročnost: Tato aktivita je zaměřena na abstraktní myšlení, fantazii a kreativitu, jelikož jedinec musí v kaňkách rozpoznávat jemu známé předměty. Při hledání objektů v kaňkách je důležitá vizuální paměť.

Závěr: výstava prací

63 Navlhčení štětce a nanášení barvy na štětec jsem nestihla během jedné aktivity zpozorovat, u druhé aktivity tvořilo málo jedinců

Obrazová příloha

Ilustrace 1: Pojmová mapa

RYCHLOST TVORBY

Níže uvádím tabulku s pořadím rychlosti v tvorbě. Lze vidět, že z hlediska kresebných úkolů trvá jedinci práce u rozdílných úkolů vždy téměř stejnou dobu (Tereze, Milanovi, Marice, Haně, Lence, Anetě, Tomášovi, Danielovi). Tudíž téměř celá výzkumná skupina vytvářela rozdílné kresebné úkoly stejně dlouho. Ostatní úkoly, ačkoliv se jedná o podobnou techniku, jsou z hlediska rychlosti tvorby u jedince rozdílné.

Rychlost tvorby -pořadí	1. úkol 10-15 min	2. úkol 20min	3. úkol 18-20 min	4. úkol 15 min	5. úkol 25-30 min	6. úkol 15min	7. úkol 15min	8. úkol 50min	9. úkol 20min	10. úkol 10min
Tereza	8	10	-	-	13	2	3	4	-	4
Milan	10	13	ano	9	7	9	6	3	3	-
Marika	11	11	ano	8	15	3	7	4	10	-
Hana	9	8	ano	12	8	6	8	4	5	-
Josef	5	12	ano	5	11	7	11	3	7	-
Tomáš	7	9	ano	6	6	5	2	3	-	-
Aneta	6	5	ne	4	1	1	14	-	-	2
Tadeáš	3	7	ne	10	3	8	5	4	4	3
Václav	12	14	ano	2	12	4	-	2	9	8
Daniel	1	2	ne	1	4	-	10	4	-	-
Petr	2	6	ne	3	5	14	4	1	1	5
Zdeněk	-	1	-	-	9	11	1	-	2	-
Lenka	4	3	ne	-	10	13	12	-	6	7
Robin	-	-	-	7	14	12	13	-	-	1
Michaela	-	4	ne	11	2	10	9	4	8	6

Tab.1⁶⁴

64 POZNÁMKY:

1.úkol – nejrychlejší (1-4), středně rychlí (5-10), nejpomalejší (11-12)

2.úkol – nejrychlejší (1-6), středně rychlí (7-13), nejpomalejší (14)

3.úkol – povídání o obrázku: každý mluvil individuálně, dohromady aktivita zabrala 18-20 minut (ano = snaha alespoň obrázek popsat, ne = nic nebo téměř nic mi k obrázku neřekli)

4.úkol – nejrychlejší (1-4), středně rychlí (5-10), pomalí (11-15)

5.úkol – nejrychlejší (1), středně rychlí (2-8), pomalí (9-15)

6.úkol – nejrychlejší (1-2), středně rychlí (3-9), pomalí (10-14)

7.úkol – nejrychlejší (1-3), středně rychlí (4-6), pomalí (7-14)

8.úkol – nejrychlejší (1-2) – 10 minut, nejpomalejší (3-4): Petr s Václavem pracovali každý sám na svém stroji 10 a 12 minut. Zbytek pracoval na společných strojích – 50 minut

9.úkol – nejrychlejší (1-3), středně rychlí (4-8), pomalí (9-10)

10.úkol – nejrychlejší (1-2), středně rychlí (3-5), pomalí (6-8)

DODRŽENÍ ZADÁNÍ

Dodržení zadání	1. kresba	2. kresba	3. vyprávění	4. kresba	5. koláž	6. malba	7. prost. tvorba	8. prostor. tvorba	9. malba	10. malba
Tereza	ano	ano	-	-	ano	ano	ano	ano	-	ano
Milan	ano	ano	z části	ano	ano	ano	ano	ano	ano	-
Marika	ano	ano	z části	z části	ano	ano	ano	ano	z části	-
Hana	ano	ano	z části	z části	z části	ano	z části	ano	z části	-
Josef	ano	ano	z části	ano	z části	ano	ano	ano	z části	-
Tomáš	ano	ano	z části	ano	ano	ano	ano	ano	-	-
Aneta	ano	ne	ne	ano	z části	ano	ano	-	-	ne
Tadeáš	ano	ne	ne	ano	ano	ano	z části	ano	z části	ano
Václav	ano	ano	z části	z části	ano	ano	-	ano	z části	ne
Daniel	ano	ano	ne	z části	ano	-	ne	ano	-	-
Petr	ano	ano	ne	z části	ano	ano	z části	ano	z části	ne
Zdeněk	-	ne	-	-	ano	ne	ne	-	z části	-
Lenka	ano	ne	ne	-	z části	ano	z části	-	ano	ano
Robin	-	-	-	Ne-chyběl	ano	ano	ano	-	-	ne
Michaela	-	ne	ne	ano	ano	ne	z části	ano	z části	ano

Tab.2⁶⁵

65 POZNÁMKY: V tabulce je dodržení zadání rozděleno na „ano“, „z části“ a „ne“. „Ano“ znamená, že dodržely vše, co bylo v zadání. „Z části“ je pokud dodržely jen část ze zadání, vliv na to mohly mít různé faktory. U „ne“ se zcela od zadání odchýlily, což mohlo být taktéž z různých důvodů.

Obsah přiloženého CD

K bakalářské práci přikládám CD s plným textem práce.